

Päivittäistavarakauppa osatyö- kykyisten työllistäjänä

Margit Heimo

Opinnäytetyö

Toukokuu 2018

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Restonomi (YAMK) Matkailu- ja palveluliiketoiminnan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Heimo, Margit	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Toukokuu 2018
	Sivumäärä 79	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Päivittäistavarakauppa osatyökykyisten työllistäjänä		
Matkailu- ja palveluliiketoiminnan koulutusohjelma, ylempi AMK		
Työn ohjaaja(t) Sini Seppelin		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Matkailu- ja palveluliiketoiminta		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää työntäjän näkökulmasta päivittäistavarakaupan mahdollisuutta työllistää osatyökykyisiä. Tutkimuskysymykset olivat: Mikä on päivittäistavarakaupan rooli ja mahdollisuudet osatyökykyisten työllistäjänä? Minkälaisissa työtehtävissä osatyökykyiset työskentelevät tällä hetkellä?</p> <p>Teoreettinen viitekehys muodostui päivittäistavarakaupan toimintaympäristön ja kehitysnäkymien sekä osatyökykyisyyden tarkastelusta. Toimintaympäristöä ja kehitysnäkymiä tarkasteltiin PESTE-analyysin avulla, ja siinä keskityttiin osatyökyisyyteen liittyviin tekijöihin. Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta, ja tutkimus toteutettiin teema-haastatteluiden avulla. Haastateltavana oli kaksi henkilöstöjohtajaa ja yksi palvelupäällikkö.</p> <p>Tuloksista ilmeni, että kaupan alan työtehtävien raskaus ja kasvaneet tehokkuusvaatimukset tekevät osatyökykyisten työllistämisen haastavaksi. Päivittäistavarakaupassa jo työskentelevien osatyökykyisten määrä on kasvanut, ja kauppa haluaa huolehtia heistä. Päivittäistavarakaupan rooli osatyökykyisten työllistäjänä on tällä hetkellä ensisijaisesti huolehtia omista osatyökykyisistään. Osatyökykyiset tekevät tällä hetkellä lähinnä kassatyötä. Lisäksi osatyökykyiset voivat tehdä verkkokaupan keräilyä tai neuvontatyötä.</p> <p>Vaikka päivittäistavarakaupasta löytyy mukautettavia tehtäviä, osatyökykyisten kasvu on johtanut siihen, ettei kaupan ulkopuolisille osatyökykyisille tahdo löytyä töitä. Kehittämissuunnitelmana kaupan kannattaisi tehdä uudenlaista yhteistyötä ammatillisten erityisoppilaitosten ja henkilöstövuokrausyritysten kanssa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Päivittäistavarakauppa, osatyökykyinen, työllisyys, mukauttaminen		
Muut tiedot		

Author(s) Heimo, Margit	Type of publication Master's thesis	Date May 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 79	Permission for web publication: x
Title of publication A grocery store as an employer of persons with disabilities		
Degree programme Master's Degree Programme in Hospitality Management		
Supervisor(s) Seppelin, Sini		
Assigned by JAMK University of Applied Sciences, Tourism and Service Management		
Abstract <p>The aim of the study was to take the employer's point of view and examine a grocery store's possibilities to employ disabled persons. The research questions were: What are the role and possibilities of the grocery store to employ persons with disabilities? What kinds of duties do disabled persons have currently?</p> <p>The theoretical framework consisted of a review of a grocery store's operating environment and development prospects as well as disability. The operating environment and development prospects were reviewed with a PEST-analysis, and it focused on factors related to disability. The study was conducted as qualitative research, and the theme interviews were used in data collection. The respondents were two human resources managers and one service manager.</p> <p>According to the results, the heaviness of the work and growing demands for efficiency in the retail sector make employing people with disabilities challenging. The number of disabled grocery store employees has grown, and grocery stores want to look after them. The role of the grocery store as employers of persons with disabilities is primarily to look after their own disabled staff. People with disabilities work mainly as cashiers currently. In addition, they can collect items for online shopping or do advisory work.</p> <p>Even though there are adaptive tasks, the growing number of disabled staff members has led to situation in which it is challenging to find work for an even greater number of disabled people. As a development proposal, the retail sector should find new ways of co-operation with vocational schools educating students with special needs and staffing agencies.</p>		
Keywords/tags (subjects) A grocery store, a person with disability, employment rate, adjustment		
Miscellaneous		

Sisältö

1	Johdanto	4
2	Päivittäistavarakaupan toimintaympäristö ja kehitysnäkymät.....	6
2.1	Palvelujen osuus kansantaloudessa	6
2.2	Päivittäistavarakaupan määritelmä ja koostumus.....	7
2.3	PESTE-analyysi	8
2.3.1	Poliittinen ympäristö	9
2.3.2	Ekonominen ympäristö.....	11
2.3.3	Sosiaalinen ympäristö.....	15
2.3.4	Teknologinen ympäristö	25
2.3.5	Ekologinen ympäristö	28
2.4	PESTE-analyysin yhteenveto SWOT-analyysin avulla.....	32
3	Osatyökykyiset päivittäistavarakaupan työntekijöinä	34
3.1	Osatyökykyisen määritelmä	34
3.2	Osatyökykyisten työllisyys yleisesti.....	36
3.3	Liiketalouden perustutkinnon opiskeleminen erityisammattioppilaitoksessa ja työllistyminen.....	38
3.4	Osatyökykyisyys päivittäistavarakaupassa.....	39
3.5	Osatyökykyisyyden syyt päivittäistavarakaupassa.....	41
4	Tutkimuksen toteutus ja tulokset.....	42
4.1	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	42
4.2	Tutkimusmenetelmä	42
4.3	Tutkimuksen aineiston keruu	43
4.4	Aineiston analysointi ja tulokset	45
4.4.1	Kaupan alan työllisyys.....	46
4.4.2	Osaaminen.....	49

	2
4.4.3 Osatyökykyiset.....	53
4.5 Yhteenvedo tuloksista.....	61
4.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	66
5 Pohdinta.....	69
Lähteet	73
Liitteet.....	79
Liite 1. Kaima-robotin infotaulu.....	79
Kuviot	
Kuvio 1. Suomen elinkeinorakenne, osuus bruttokansantuotteesta.....	6
Kuvio 2. Eräiden palvelualojen työlliset	11
Kuvio 3. Työlliset ja palkansaajat sekä työllisten ja palkansaajien tehdyt työtunnit toimialan mukaan, 15-74-vuotiaat.....	12
Kuvio 4. Alle 25-vuotiaat työlliset toimialoittain	12
Kuvio 5. Yhteiskunnan maksamien tukien osuus vähittäiskaupan tuloksesta vuonna 2015	17
Kuvio 6. Kaupan alan houkuttelevuus työnantajana vuonna 2016	18
Kuvio 7. Kaupan alan, majoitus- ja ravitsemisalalan sekä kiinteistöpalvelualan houkuttelevuus vuonna 2017	19
Kuvio 8. Myyjän työvoimatarve	21
Kuvio 9. Vähittäiskaupan osaamiskolmio	24
Kuvio 10. K-Citymarket Eastonin robotti.....	26
Kuvio 11. Teknologia on silta kaupan ja asiakkaan välissä.....	28
Kuvio 12. Tutkimukset tulokset.....	62
Kuvio 13. Työtehtävät, mitä osatyökyiset tekevät tällä hetkellä päivittäistavarakaupassa	65

Taulukot

Taulukko 1. Päivittäistavarakauppojen markkinaosuudet vuonna 2017.....	8
Taulukko 2. Työntekijän ilmoittama syy osa-aikatyön tekemiseen	15
Taulukko 3. Työnantajan ilmoittama syy osa-aikatyön teettämiseen	16
Taulukko 4. Vähittäiskaupassa suorittavaa työtä tekevän henkilön osaamisen pääryhmät ja keskeiset osaamistarpeet	23
Taulukko 5. Kaupan liiton sitoumukset	29
Taulukko 6. Syyt siihen, ettei hävikkiä vähentäviä työtehtäviä tehdä päivittäis- tavarakaupassa.....	30
Taulukko 7. Top 10 – Vastuullisimmat brändit Suomessa vuonna 2017	31
Taulukko 8. SWOT-analyysi	32
Taulukko 9. Miten osatyökykyisyys eroaa vajaakuntoisuudesta ja vammaisuudesta .	35
Taulukko 10. Toisen asteen ammatillisesta erityisoppilaitoksesta 2012 - 2015 liiketalouden tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen tilanne	38
Taulukko 11. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden sairauspäivärahojen saajien määrä vuonna 2016 ja 2017	41
Taulukko 12. Poistuva osaaminen -teeman tiivistely ja luokittelu	45
Taulukko 13. Haastatteluteemat ja niiden sisältö.....	46

1 Johdanto

Kauppa on jo pitkään ollut merkittävä työllistäjä Suomessa. Vuonna 2017 kaupan ala työllisti enemmän kuin mikään muu yksityinen palveluala. (Tuotannot ja investoinnit n.d.) Kaupan alalla tarvitaan paljon käsipareja, sillä kauppojen aukioloajat ovat vapautuneet ja asiakasvirrat levinneet useammalle tunnille. Vaikka teknologian käyttö on kaupassa lisääntynyt, työntekijöitä tarvitaan yhä.

Työkokemukseni myyjänä ja liiketalouden perustutkinnon opettajana erityisammattiopilaitoksessa herättivät kiinnostukseni kaupan alaa ja osatyökykyisyyttä kohtaan. Osatyökykyisten työllistämiseen on alettu kiinnittämään entistä enemmän huomiota. Hallituksen eräs kärkihanke on ”Osatyökyisille tie työelämään”. Hankkeen avulla pyritään lisäämään osatyökyisten työskentelyä ja työllistymistä avoimille markkinoille. (Osatyökykyisille tie työelämään n.d.)

Osatyökyvyttömyyden sijaan nykyään puhutaan osatyökykyisyydestä. Muutoksen arvellaan johtuvan halusta korostaa jäljellä olevaa työkykyä. (Paanetoja 2016a, 26.) Osatyökykyisten työllistymistä olisi tarkasteltava Asplundin ja Koistisen (2014,24) mukaan yksilön työkyvyn lisäksi myös työyhteisöjen ja -markkinoiden näkökulmasta.

Tutkimuksen aiheella voidaan nähdä olevan yhteiskunnallista merkitystä, sillä se lisää ymmärrystä osatyökykyisten työllistymistä kohtaan. Opinnäytetyö rajattiin koskemaan työnantajan näkökulmaa, sillä tavoitteena on kartoittaa kaupan alan valmiuksia osatyökykyisten palkkaamiseen. Yrityksten saamat tuet osatyökykyisten palkkaamiseksi jätettiin tutkimuksen ulkopuolelle. Yleisistä tukitoimista huolimatta työnantajat eivät helposti solmi työsuhdetta osatyökyisen kanssa. (Colliander, Ruoppila & Härkönen 2009, 122-123).

Tutkimus toteutettiin kvalitatiivista tutkimusotetta käyttäen. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää päivittäistavarakaupan mahdollisuuksia työllistää

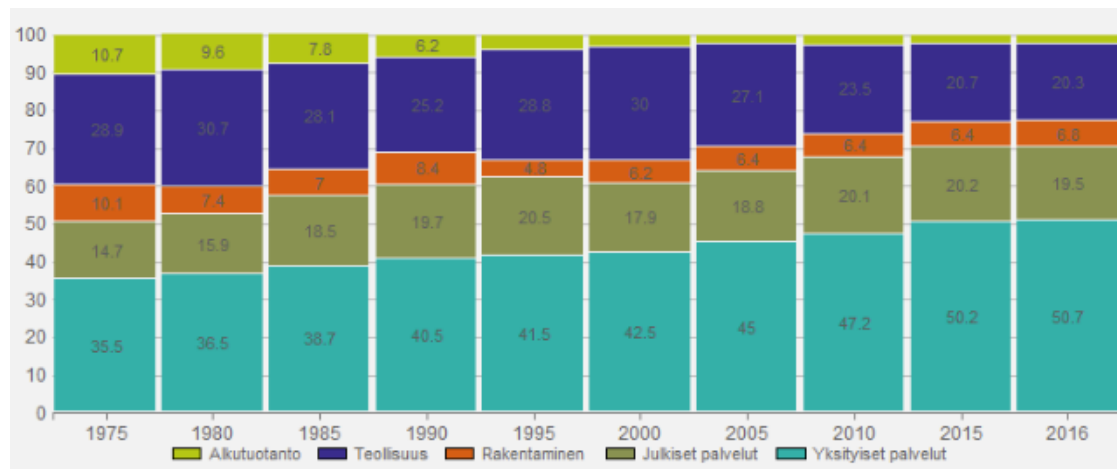
osatyökykyisiä työntekijöitä. Tutkimuskysymykset ovat: Mikä on päivittäistavarakaupan rooli ja mahdollisuudet osatyökykyisten työllistäjänä? Minkälaisissa työtehtävissä osatyökykyiset työskentelevät tällä hetkellä?

2 Päivittäistavarakaupan toimintaympäristö ja kehitysnäkymät

2.1 Palvelujen osuus kansantaloudessa

Palveluiden osuus Suomen kansantaloudessa on kasvanut, ja kasvun arvioidaan jatkuvan edelleen. Honkatukia, Tamminen ja Ahokas (2014, 2) toteavat, että vaikka työpaikat ovat siirtyneet maataloudesta teollisuuteen ja sittemmin palveluihin, työpaikat eivät ole vähentyneet. Kyse on tuotanto- ja kysyntärakenteen palveluvaltaistumisesta, sillä myös teollisuudesta löytyy palvelutehtäviä. Tulevaisuudessa palveluuala työllistää Suomessa eniten. (Honkatukia ym. 2014, 2.) Myös Valtion taloudellinen tutkimuskeskus uskoo palveluiden osuuden kasvavan. (Suomen palveluvaltaistuminen jatkuu tulevina vuosina 2014).

Kuvio 1. Suomen elinkeinorakenne, osuus bruttokansantuotteesta (Elinkeinoelämän keskusliitto 2017.)

Kuvio 1 osoittaa, että yli kaksi kolmasosaa bruttokansantuotteesta syntyi palveluista vuonna 2016. Niemisen (2016, 189) mukaan palveluiden osuus kehittyneissä maissa on kolme neljäsosaa. Vuonna 2016 julkiset ja yksityiset palvelut muodostivat 70,2 % Suomen bruttokansantuotteesta. Näiden tietojen pohjalta voitaneen todeta, että Suomen palveluvaltaistuminen saavuttanee muiden kehittyneiden maiden tasoa.

2.2 Päivittäistavarakaupan määritelmä ja koostumus

Santasalon ja Koskelan (2015, 62) mukaan päivittäistavarakauppa on elintarvikkeiden, juomien, tupakan sekä muiden päivittäin käytettävien hyödykkeiden vähittäiskauppaa. Päivittäiskauppa ry määrittelee päivittäistavarakaupan päivittäistavaroiden koko valikoimaa myyväksi, yleensä itsepalveluperiaatteella toimivaksi marketmyymäläksi. (Suomen päivittäistavaramarkkinat n.d.) Toimialaluokitukselta ei löydy päivittäistavarakauppaa. Päivittäistavarakauppa kuuluneen erikoistumattomaan vähittäiskauppaan, joka myy monen eri tuoteryhmään kuuluvia tavaroita. (Pääluokat – Toimialaluokitus 2008 n.d.) Tässä tutkimuksessa päivittäistavarakauppa on myymälä, missä myydään useita erilaisia tuotteita päivittäiseen käyttöön.

Pelkästään päivittäistavarakauppaa koskevia tutkimuksia ja tilastoja on vähän. Suurin osa tutkimuksista koskee vähittäiskauppaa, ja siksi on tärkeää määritellä myös vähittäiskauppa. Vähittäiskauppa on Santasalon ja Koskelan (2015, 8) mukaan kuluttajia palveleva kauppa, joka välittää tuotteita kuluttajille suoraan tuottajilta tai teollisuudesta sekä myös maahantuojien ja tukkuportaiden välityksellä. Vähittäiskauppa jakaantuu kolmeen toimialaryhmään: päivittäistavara- ja tavaratalokauppaan, erikoiskauppaan ja autoalan vähittäiskauppaan. (Santasalo & Koskela 2015, 8.) Niemisen (2016, 181) mukaan vähittäiskauppa huolehtii siitä, että kuluttaja saa tarvitsemansa tuotteet helposti, edullisesti ja luotettavasti. Kautto, Lindblom ja Mitronen (2008, 20) toteavat vähittäiskaupan olevan fyysinen myymälä, joka on kaupan arvoketjussa lähimpänä kuluttajaa. Tässä tutkimuksessa vähittäiskauppa on myymälä, joka palvelee kuluttajia.

Suomen päivittäistavarakaupan markkinat ovat keskittyneet kolmelle toimijalle. Toimijoista kaksi suurinta on kotimaisia ja kolmanneksi suurin saksalainen. Taulukosta 1 näkee, että Suomessa päivittäistavarakauppaa hallitsivat vuonna 2017 S-ryhmä, K-ryhmä ja Lidl. Kaikki kolme kaupparyhmää kasvattivat markkinaosuuksiaan edelliseen vuoteen verrattuna. Muut yksityiset sisältää Suomen Lähikauppa Oy:n, jonka markkinaosuus oli 1,4 % 11.4.2016 asti. (Suurten päivittäistavaramyymälöiden vetovoima

vahvaa vuonna 2017, 2018.) Kaupparyhmät kasvattivat markkinaosuuttaan ja yksityiset puolestaan menettivät sitä myös vuonna 2016. (Päivittäistavarakauppa vireimmillään sitten talouskriisin puhkeamisen 2017).

Taulukko 1. Päivittäistavarakauppojen markkinaosuudet vuonna 2017. (Suurten päivittäistavaramyymälöiden vetovoima vahvaa vuonna 2017, 2018, muokattu.)

Ryhmä	Markkinaosuus päivittäistavaramyynnistä (ei käyttötavara)	Markkinaosuuden muutos vuoteen 2016 verrattuna
S-ryhmä	45,9 %	+ 0.5 %-yksikköä
K-ryhmä	35,8 %	+ 1.0 %-yksikköä
Lidl Suomi Ky	9,3 %	+ 0.4 %-yksikköä
Muut yksityiset	9,0 %	-1,9 %-yksikköä

Suomen päivittäistavarakaupan lisäksi myös hankinnat ja logistiikka ovat ketjuuntu-neet. Jotta harvaan asutussa maassa pystytään alentamaan hintoja, suurentamaan valikoimia ja parantamaan palveluiden saavutettavuutta, tarvitaan logistiikan tehokkuutta. Ketjuuntuminen auttaa tehostamaan hankintoja ja logistiikkaa ja siten parantamaan kustannustehokkuutta. (Suomen päivittäistavaramarkkinat n.d.)

2.3 PESTE-analyysi

Toimintaympäristön nykyisiä ja tulevaisuuden näkymiä voidaan havainnoida PESTE-analyysin avulla. PESTE-analyysissa tarkasteltavina ovat poliittiset(P), ekonomiset(E), sosiaaliset(S), teknologiset(T) ja ekologiset(E) näkymät. Kautto ja muut (2008, 57) toteavat PESTE-analyysin auttavan ymmärtämään toimialaympäristön merkittävimpiä mahdollisuuksia ja uhkia. Käsittelen vain niitä näkymiä, jotka liittyvät osatyökykyisten työllistämiseen.

2.3.1 Poliittinen ympäristö

Kaupan ala on säännösteltyä. Säännöstelyesimerkkejä ovat mm. myytävälle tuotteelle asetetut rajoitukset ja hintakontrollit sekä markkinoille tulon säännöstely kaavoituksen avulla. Hallituksen yhtenä tavoitteena on purkaa turhaa sääntelyä, keventää hallinnollista taakkaa ja helpottaa lupaprosesseja. (Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen n.d.) Päivittäistavarakauppa ry:n puheenjohtaja Rauhalan (2017, 3) mielestä sääntelyn purku on tärkeää. Hän nostaa esille OECD-maiden uusimman tutkimuksen, jossa Suomessa vähittäiskaupan sääntely oli 27 maasta viidenneksi tiukin. Sääntely vaikuttaa kaupan tuottavuuteen. Ruotsissa vähittäiskauppa tuottaa paremmin kuin Suomessa ja siellä sääntely on selkeästi kevyempää. (Rauhala 2017, 3.)

Sääntelyn purkua on jo aloitettu aukioloaikojen vapauttamisella ja alkoholilain uudistamisella. Vuoteen 2015 saakka kauppojen aukioloaika oli sidottu kaupan kokoon, sillä pienet kaupat saivat olla pidempään auki kuin isommat. Kauppojen aukioloaikojen vapautuksen jälkeen ei enää tarvitse hakea poikkeuslupia aukioloon. (Kaupan aukiolot n.d.)

Aukioloaikojen vapauttamisella on vaikutuksia osatyökykyisten työskentelyyn. Työvuorot voivat alkaa aikaisemmin, kestää myöhempään tai ne voivat sijoittua yöaikaan. Epättyypilliset työvuorot voivat hankaloittaa sosiaalista elämää. Toisaalta aukioloaikojen laajeneminen tasoittaa asiakasvirtoja ja osatyökykyinen voi hyötyä siitä, että saa työskennellä ruuhkahuippujen ulkopuolella.

Suomessa uudistettiin alkoholilakia. Osa lakiuudistuksista tuli voimaan 1.1.2018, ja kokonaisuudessaan muutos astui voimaan 1.3.2018. Uudistunut alkoholilaki tarkoittaa kaupalle sitä, että alkoholien enimmäisvahvuus nousi 5,5 prosenttiin ja myytävien juomien ei enää edellytetä olevan valmistettu käymisteitse. Kaupoilla on lupa myydä A-olutta, vahvaa siideriä ja long drink -juomia. (Alkoholilain kokonaisuudistus n.d.) Uudistetun alkoholilain vaikutuksia ei vielä tiedetä. Terveystieteiden tutkimuslaitos on ennakoarvioinut alkoholin kulutuksen lisääntyvän kuusi prosenttia vahvemman

oluen halpenemisen ja saatavuuden paranemisen vuoksi. (Ennakoarvioita alkoholilain uudistuksen vaikutuksista n.d.)

Alkoholilain muutos voi vaikuttaa osatyökykyisten työntekoon, sillä se voi lisätä työn raskautta juomaosastolla tai ahdistuneisuutta kassalla. Juomaosastolla työn raskautta saattaa lisätä valikoiman kasvaminen suurempien myyntierien ja menekin kasvamisen myötä. Kassanhoitaja voi stressaantua lisääntyneen ikärajalvonnan vuoksi. Ikärajalvonnan avulla kirjataan ikärajatarkastuksia, selvästi päihtyneiden yrityksiä ostaa alkoholia, alkoholin välitysepäilyt sekä vakavat häiriötilanteet. (Päivittäistavara-kauppa on vastuullinen ikärajalvottavien tuotteiden myyjä n.d.).

Eduskunta on hyväksynyt lainmuutoksen, jonka tavoitteena on lisätä oppisopimuspaikkoja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden pääsemiseksi työelämään. Lainmuutos astuu voimaan lähiaikoina. Lainmuutoksen pelätään heikentävän osa-aikaisien lisätyömahdollisuuksia ja irtisanottujen mahdollisuutta päästä työhön takaisin. (Oppisopimusopiskelijan palkkaaminen helpommaksi 2018.)

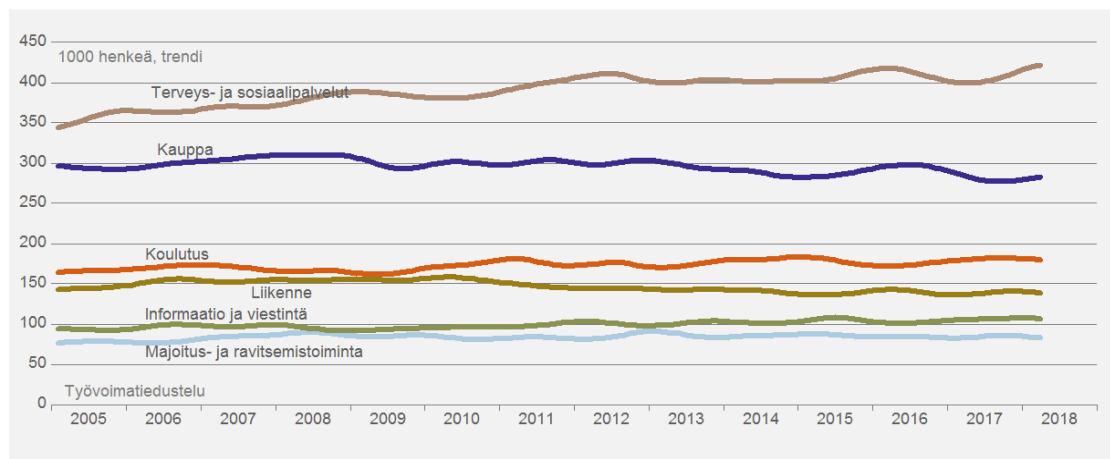
Työpaikalla oppiminen oppisopimuksen avulla on usein helposti järjestettävissä kaupassa työn käytännölläisyyden vuoksi. Osa osatyökykyisistä saattaisi hyötyä oppisopimuspaikkojen lisääntymisestä. Toisaalta osatyökykyinen voi työskennellä osa-aikaisesti ja kaivata lisätunteja, jolloin lisätyömahdollisuuksien mahdollinen heikentyminen huonontaisi heidän asemaansa.

Oppisopimuksen lisäksi työpaikoilla voi opiskella koulutussopimuksen avulla. Opiskelija ei ole silloin työsuhteessa, eikä hän saa palkkaa. Ammatillisen koulutuksen reformi siirtää oppimista yhä enemmän työpaikoille. Työpaikkojen, jotka tarjoavat koulutussopimuksia, on seurattava opiskelijan osaamisen kehittymistä ja tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin (Työpaikalla tapahtuva oppiminen n.d.)

Ammatillisen koulutuksen reformi voi vaikuttaa myös osatyökykyisten palkkaamiseen, sillä kaupan voimavaroja sitoutuu yhä enemmän opiskelijoiden ohjaamiseen. Mikäli osatyökykyisten palkkaaminen edellyttää työn mukauttamista, siihen ei välttämättä löydy resursseja.

2.3.2 Ekonominen ympäristö

Kaupan merkitys on suuri suomalaiselle yhteiskunnalle ja kansantaloudelle. Vuonna 2017 kauppa työllisti yksityisistä palvelualoista eniten, kuten kuvio 2 osoittaa. Myös aikaisimpana vuosina kauppa on työllistänyt yksityisistä palvelualoista eniten. Terveys- ja sosiaalipalvelut työllistävät eniten, mutta eivät ole mukana yksityisissä palveluissa.

Kuvio 2. Eräiden palvelualojen työlliset (Tuotannot ja investoinnit n.d, alkuperäinen lähde Tilastokeskus.)

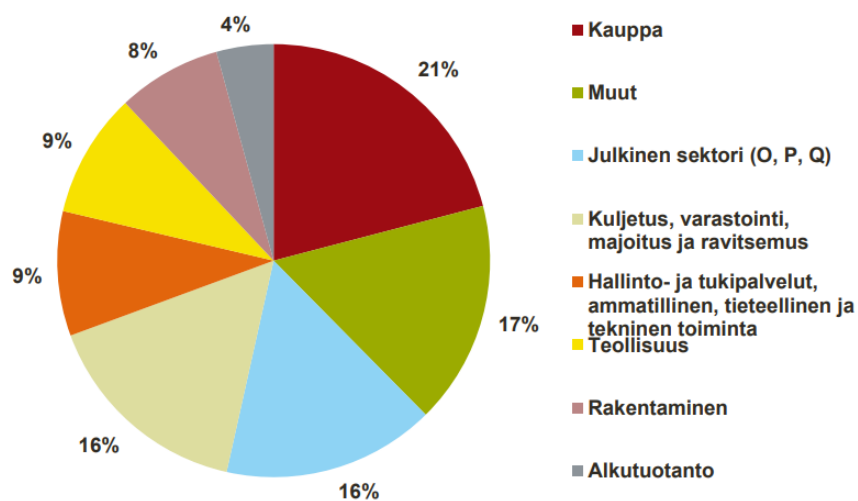
Kuvio 3 osoittaa, että vähittäiskaupassa on työllisten määrä vähentynyt vuodesta 2015 vuoteen 2017. Kaupan liiton mukaan vähittäiskaupan työllisyys jatkaa vähenemistään ja vuosina 2018 - 2019 työllisyys pienenee noin prosentilla (Kaupan näkymät: Kauppa kasvaa, mutta työllisyys pienenee 2018). Vaikka vähittäiskaupan työllisyys vähentyisi, vähittäiskauppa on silti merkittävä työllistäjä.

		Vuosikeskiarvo		
		2015	2016	2017
Työlliset, 1000 henkeä	G Tukku- ja vähittäiskauppa; moottoriajoneuvojen ja moottoripyörien korjaus (45-47)	284	290	282
	Moottoriajoneuvojen tukku- ja vähittäiskauppa sekä korjaus (45)	42	41	43
	Tukkukauppa (pl. moottoriajoneuvojen kauppa) (46)	80	89	84
	Vähittäiskauppa (pl. moottoriajoneuvojen kauppa) (47)	162	161	155

Kuvio 3. Työlliset ja palkansaajat sekä työllisten ja palkansaajien tehdyt työtunnit toimialan mukaan, 15-74-vuotiaat (Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat 2018.)

Toisaalta Etila ennakoi kuluvana vuonna kaupan alan lisäävän työpaikkojaan 1,2 prosenttia kotitalouksien ostovoiman kasvaessa (Kaseva 2018). Ennuste koskee koko kaupan alaa, joten se ei ole suoraan verrannollinen Kaupan liiton vähittäiskaupan ennusteeseen.

Kauppa on monen nuoren ensimmäinen työpaikka, ja ala työllistää nuoria eniten muihin toimialoihin verrattuna. (Ks. kuvio 4.) Ennen työllistymistään nuori voi saada kosketuksen kauppaan työelämään tutustuminen -harjoitteluiden tai työssäoppimisten kautta.

Kuvio 4. Alle 25-vuotiaat työlliset toimialoittain (Kaupan vuosi 2018, alkuperäinen lähde Tilastokeskus, työvoimatutkimus.)

Päivittäistavarakauppa tapahtuu entistä useammin isoissa myymälöissä, sillä yli 60 % niistä on pinta-alaltaan yli tuhat neliometriä. Tehokkuuteen panostaminen on kasvatanut myymäläkokoja. Pinta-alaltaan suuremman myymälän on helpompi tarjota hyviä valikoimia ja edullisimpia hintoja. (Kaupan rakennemuutos kasvatti myymäläkokoja n.d.)

Myyväläkoon kasvaminen vaikuttaa osatyökykyisiin sekä myönteisesti että kielteisesti. Positiivista on se, että isommassa myymälässä on helpompi mukauttaa työtehtäviä tai vaihtaa työskentelykohdetta. Negatiivista on se, että isommassa myymälässä käsiteltävät tavaramäärät ja asiakasvirrat ovat suuria, joten työn kuormittavuus voi kasvaa.

Suomessa päivittäistavaroiden verkkokauppa on vähäistä. Kotakorven (2017, 7) mukaan vuonna 2016 fyysisistä myymälöistä ostettujen päivittäistavaroiden osuus on keskimäärin 81 %, kun taas verkkokaupasta ostettujen vain 27 %. Verkkokaupasta ostetaan erityisesti ravintolisiä, eläinten ruokaa sekä kosmetiikkaa ja hygieniatuotteita. Varsinkin tuoretuotteet suomalaiset kuluttajat haluavat valita itse, ja 81 % kuluttajista ostaa ne mieluummin kivijalkamyymälästä. (Kotakorpi 2017,7.)

Päivittäistavaraa myytiin vuonna 2017 Suomessa 48 miljoonalla kotimaisten verkkokauppatoimitsijoiden sekä fyysisten myymälöiden yhteydessä toimien verkkokauppojen toimesta. Päivittäistavarakaupan myynti verkkokaupan kautta vastaa 0,3 %:a koko Suomen päivittäistavaramyynnistä. Mikäli päivittäistavara-kaupat laitettaisiin suuruusjärjestykseen, vastaisi verkkokauppa myynti Suomen 30:nneksi suurinta myymälää. (Suurten päivittäistavaramyymälöiden vetovoima vahvaa vuonna 2017, 2018.)

Kantar TNS:n päivittäistavarakaupan digitalisoituminen 2016 -tutkimuksen mukaan noin 30 % kuluttajista suhtautuu myönteisesti ruoan ja päivittäistavaroiden verkkokauppaan. Ruoan verkkokauppojen kokeileminen kiinnosti kuitenkin vain noin joka kymmenettä vastaajaa. Kiinnostusta vähensivät toimituspalvelut ja ennakkoluulot

elintarvikkeiden tuoreudesta. Toimituspalvelut eivät vastaa asiakkaiden tarpeita, sillä niitä löytyy vain suurista kaupungeista ja niiden läheltä. (Suomalaisista 30 % suhtautuu ruoan ja päivittäistavaroiden verkko-ostamiseen myönteisesti n.d.)

Toimituspalvelut eivät välttämättä keskity vain suuriin kaupunkeihin. Suomessa päivittäistavarakauppa EkaMarket toimii pelkästään verkossa. EkaMarket toimittaa ruokaa koko Suomeen. Se on itsenäinen ja ketjuista riippumaton toimija. EkaMarket tekee yhteistyötä suomalaisten ja eurooppalaisten ruoka- ja päivittäistavaratukkujen kanssa. (Päivittäistavaroiden verkkokauppa Ekamarket.com toimittaa koko Suomeen 2017.)

Grewallin, Roggeveen ja Nordfältin (2017, 5) mukaan teknologia vaikuttaa siihen, kuinka kuluttajat valikoivat kanavia, tuotteita ja palveluita sekä tekevät ostoksia. Online ja offline sekoittuvat. On tärkeää tietää, mikä niitä yhdistää ja mikä erottaa ja kuinka teknologia vaikuttaa kumpaankin. (Grewall ym. 2016, 5.) Tuoretuotteiden ostamista kivijalkamyymälästä ja verkkokaupasta yhdistäneet tuotteiden korkeat laatuvaatimukset ja terveellisyys. Verkkokauppa eroaa kivijalkamyymälästä ennen kaikkea siinä, että asiakas säästää aikaa. Miten teknologiaa voisi hyödyntää tuoretuotteiden valitsemisessa niin kivijalkamyymälässä kuin verkkokaupassakin?

Päivittäistavaroiden verkkokaupasta voi löytyä osatyökykyisille töitä. Ostosten keräily saattaa olla osatyökykyiselle työntekijälle sopiva työtehtävä. Työ edellyttää tarkkuutta ja ripeyttä, mutta ei ole fyysisesti raskasta. Verkkokauppaan liittyvä asiakaspalvelu, kuten tuotteiden saatavuus- ja muut tuotetiedustelut, sekä reklamaatiot voivat työllistää osatyökykyisiä. Myös verkkokauppaostosten toimittaminen voi sopia jollekin osatyökykyiselle.

2.3.3 Sosiaalinen ympäristö

Osa-aikaisuus

Kaupassa tehdään paljon osa-aikatyötä. Osa-aikatyö on Suomessa yleisintä vähittäiskaupassa, majoitus- ja ravitsemisalalla sekä kiinteistöpalvelualla. Kaikilla kolmella alalla suurin osa tekee osa-aikaista työtä kokoaikatyön puuttuessa. Toiseksi yleisin syy vähittäiskaupassa sekä majoitus- ja ravitsemisalalla osa-aikatyön tekemiseen on opiskelu ja kiinteistöpalvelualla terveydelliset syyt. Kaupan alan ja kiinteistöpalveluiden kolmas syy osa-aikatyöhön on haluttomuus tehdä kokoaikatyötä, majoitus- ja ravitsemispuolella lastenhoito. (Kauhanen 2016, 28.) Taulukko 2 näyttää syyt osa-aikaisen työn tekemiseen vähittäiskaupan alalla, majoitus- ja ravitsemis- sekä palvelualalla. (Kauhanen 2016, 28.)

Voitaneen todeta, että vähittäiskupan ala on majoitus- ja ravitsemisalan kaltainen monen syyn osalta. Kiinteistöpalveluala eroaa edellisistä erityisesti siinä, että terveydelliset syy on mainittu selkeästi useammin. Lastenhoitoa ei ole maininnut kukaan osa-aikaisuuden syyksi kiinteistöpalvelualalla.

Taulukko 2. Työntekijän ilmoittama syy osa-aikatyön tekemiseen

osa-aikatyön tekemisen syyt	vähittäiskaupan ala	majoitus- ja ravitsemisala	kiinteistöpalveluala
kokoaikatyön puute	66,8 %	68,1 %	53,2 %
opiskelu	11,6 %	8,6 %	10,2 %
haluttomuus tehdä koko-aikatyötä	6,8 %	1,6 %	8,5%
lastenhoito	2,7 %	6,0 %	-
terveydelliset syyt	1,3 %	2,6 %	14,3 %
eläke tai osa-aikaeläke	1,9 %	1,7 %	4,1 %
muu syy	3,6 %	4,9 %	4,0 %
yhteensä	94,75 %	93,5 %	94,3 %

Selite: Yhteensä-sarake ei ole 100 %, sillä vastaajat nimesivät tärkeimmän yksittäisen syyn osa-aikatyön tekemiseen. Yhteensä-sarake kertoo yksittäisten tekijöiden yhteenlasketun summan, ja ero selittyy eri syiden yhdistelyillä. (Kauhanen 2016, 28.)

Osa-aikainen työntekijä työskentelee vähittäiskaupassa, majoitus- ja ravitsemis- sekä kiinteistöpalvelualla epätyypillisimpinä aikoina verrattuna kokoaikaiseen työntekijään. Vähittäiskaupassa yli puolet työntekijöistä työskentelee iltaisin, lauantaisin ja sunnuntaisin. (Kauhanen 2016, 36-37.)

Työnantajilta kysyttäessä tärkeimmät syyt osa-aikaisuudelle vähittäiskaupan alalla olivat kannattavuus ja kustannussyyt, työvoiman tarpeen vaihtelu kausittain, työntekijän oma toive ja pitkät aukioloajat. (Ks. taulukko 3.) Taulukkoon on listattu syyt suuruusjärjestyksessä. Vertailun vuoksi taulukkoon on lisätty kyseisten syiden osuudet majoitus- ja ravitsemisalan sekä kiinteistöpalvelualan työnantajilta. Kiinteistöpalvelualan merkittävin syy osa-aikaisuudelle oli toimeksiantajan tarpeet (55,8 %), koska töitä ei suoriteta tietyssä kiinteässä pisteessä. Kauhanen tutki osa-aikatyön teettämisen syitä myös vuonna 2003 ja silloin työntekijän oma toive ei ollut kolmen yleisimmän joukossa vähittäiskaupassa. (Kauhanen 2016, 91-92.) Muutos saattaa johtua siitä, että työntekijöiden omat toiveet ovat lisääntyneet ja vähittäiskauppa pystyy ottamaan toiveet osa-aikaisuudesta paremmin huomioon.

Taulukko 3. Työnantajan ilmoittama syy osa-aikatyön teettämiseen

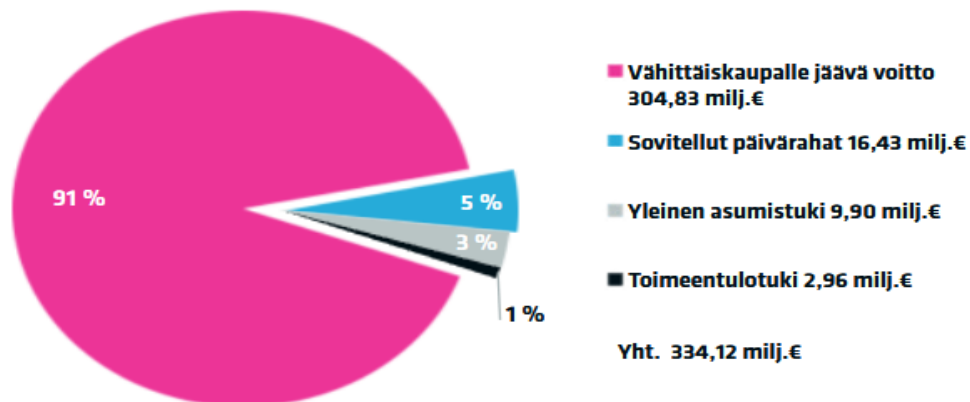
syy osa-aikaisuudelle	vähittäiskaupan ala	majoitus- ja ravitsemisala	kiinteistöpalveluala
kannattavuus- ja kustannussyyt	69,0 %	40,3 %	20,6 %
työvoiman tarpeen vaihtelu kausittain	48,3 %	28,7 %	44,2 %
työntekijän oma toive	42,2 %	32,3 %	51,1 %
pitkät aukioloajat	40,2 %	31,5 %	-

Selite: Työnantaja pystyi nimeämään useita syitä

Monet opiskelijat, pienten lasten vanhemmat ja osatyökykyiset toivovat osa-aikaista työtä. Kaikilla aloilla ei voi tehdä osa-aikatyötä, vaikka haluaisikin. Päivittäistavara-kaupassa osa-aikaisuus on helposti järjestettävissä. Osatyökykyisellä voi olla haasteita jaksamisen kanssa, jolloin osa-aikaisuus voi mahdollistaa työskentelyn.

Sosiaaliset tulonsiirrot

Tanner (2017) selvitti, millaisilla sosiaalisilla tulonsiirroilla elämiseen riittämättömiä ansiotuloja korvattiin vuonna 2015 ja miten kyseiset tuet suhtautuivat kaupan yleiseen kannattavuuteen Suomessa. Sosiaalisia tulonsiirtoja maksettiin vuonna 2015 kaupan alalla noin 30 miljoonaa kuten 5 kuviosta näkyy. Summaan sisältyy valtion ja kuntien osuudet sovitellusta päivärahasta, yleinen asumistuki ja toimeentulotuki. (Tanner 2017, 29.) Palkan jatkaminen sosiaaliturvalla ei ole vähittäiskaupan alalla pakollista, vaan se kertoo arvoalinnoista. (Tanner 2017, 2). Ikkala (2017,29) toteaa, että halutessaan vähittäiskauppa voisi maksaa palkanjatkeita, sillä tukien osuus on vajaa 10 % vähittäiskaupan kokonaistuloksesta.

Kuvio 5. Yhteiskunnan maksamien tukien osuus vähittäiskaupan tuloksesta vuonna 2015 (Tanner 2017, 29.)

Osa-aikaisuuteen liittyvä työajan lyhentäminen voidaan nähdä myös vastuulliseen liiketoimintaan kuuluvana tekona. Degrowth-liike on ehdottanut (Joutsenvirran, Järvensivun & Järvensivun (2011, 356) mukaan keskimääräisen työajan vähentämistä sekä työn jakamista tasaisemmin.

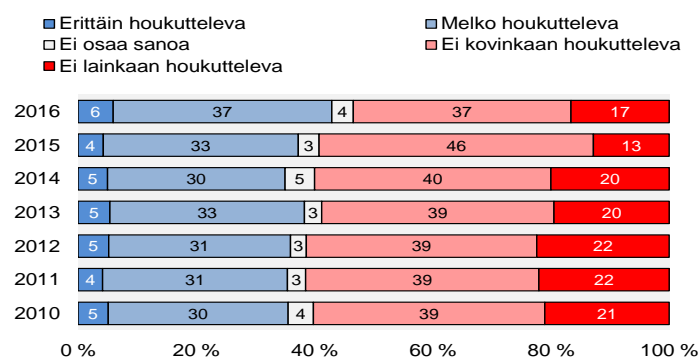
Tavoitteena on, että erityisesti materiaaliseen tuotantoon ja kuluttamiseen keskittyvään toimintaan käytettäisiin vähemmän aikaa, ja samanaikaisesti työtä jaettaisiin niin, että sitä olisi riittävästi kaikille. (Mts 356.)

Usea työntekijä on huomannut pärjäävänsä vähemmillä tuloilla ja työnteolla, ja saavuttavansa työajan lyhentämisellä antoisamman ja terveellisemmän elämän. Myös työssä viihtyvät haluaisivat tasapainottaa suhdettaan työn, perheen ja harrastusten välillä. Yritysten kannattaisi suunnitella työaikajoustoja ja työn jakamista. Tulevaisuudessa työaikajoustopot ja työn jakaminen voivat houkuttaa hyviä työntekijöitä. (Joutsenvirta ym. 2011, 357.)

Pulka (2017, 40) toteaa työnjaossa olevan ongelman eli kuinka taata riittävä toimeentulo ihmisille, joiden työtunnit vähenevät ja jotka aloittavat osa-aikatyön. Jos yksittäinen työntekijä lyhentää työaikaansa, se ei automaattisesti muutu uudeksi työpaikaksi. (Pulka 2017, 40.) Osatyökykyinen voi omasta tahdostaan lyhentää työaikaansa ja silloin sosiaalinen tulonsiirto voi auttaa takaamaan hänen toimeentulonsa.

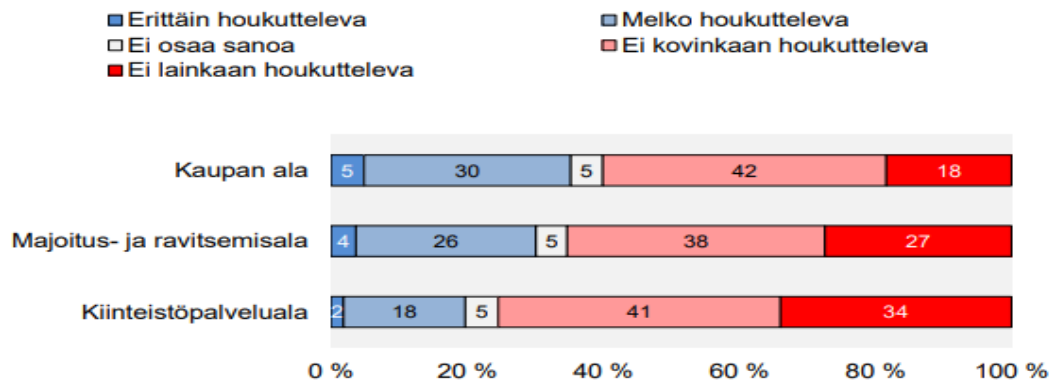
Kaupan alan houkuttelevuus

Kaupan alan houkuttelevuutta on selvitetty Pamin ja Kaupan liiton maineindeksin toimesta. Maineen merkitys on tärkeä osaajien houkuttelemisessa kaupan alalle. Kuvio 6 osoittaa, että vuonna 2016 Pamin vetovoimabarometrin mukaan yli puolet vastaajista ei pidä kaupan alaa houkuttelevana työnantajana.

Kuvio 6. Kaupan alan houkuttelevuus työnantajana vuonna 2016 (PAMin vetovoimabarometri 2016.)

Kaupan alan houkuttelevuus vähentyi entisestään viime vuonna. Vuonna 2016 alaa piti erittäin houkuttelevana tai melko houkuttelevana 43 % vastaajista ja vuonna 2017 enää 36 % ajatteli samoin. Majoitus- ja ravitsemis- sekä kiinteistöpalveluun verrattuna kaupan ala kuitenkin houkuttelee eniten kuten kuviosta 7 näkee.

Kuvio 7. Kaupan alan, majoitus- ja ravitsemisalalan sekä kiinteistöpalvelualan houkuttelevuus vuonna 2017 (Pamin vetovoimabarometri 2017.)

PAMin kyselyyn vastasivat 18-65 -vuotiaat. Vastaajia oli 1132 vuonna 2016 ja 1117 vuonna 2017. Mainindeksin avulla tavoitettiin enemmän vastaajia. Mainindeksi tavoitti 3000 kuluttajaa, jotka olivat 18 - 79 vuotiaita. 5.9.2017 julkaistiin ensimmäistä kertaa palvelualojen mainindeksi, missä selvitettiin eri toimialojen arvostusta. Mainindeksin valitut kuluttajapalvelut olivat yksityinen terveydenhoito, pankki ja rahoitus, vähittäiskauppa, ravintolat ja kahvilat, lentoliikenne ja rautatieliikenne, paperiteollisuus, konepajateollisuus sekä elintarviketeollisuus. Erityisesti miehet ja vanhemmat ikäluokat arvostivat teollisuutta. Vähittäiskauppa oli kuluttajapalveluista ainoa, joka haastoi teollisuutta ja jota kaikenikäiset miehet ja naiset arvostivat. Kaupan merkitys työllistäjänä, investoijana sekä verojen maksajana koettiin suurimpana. (Kuluttajapalveluiden arvostus on teollisuutta huonompi -vielä toistaiseksi 2017.)

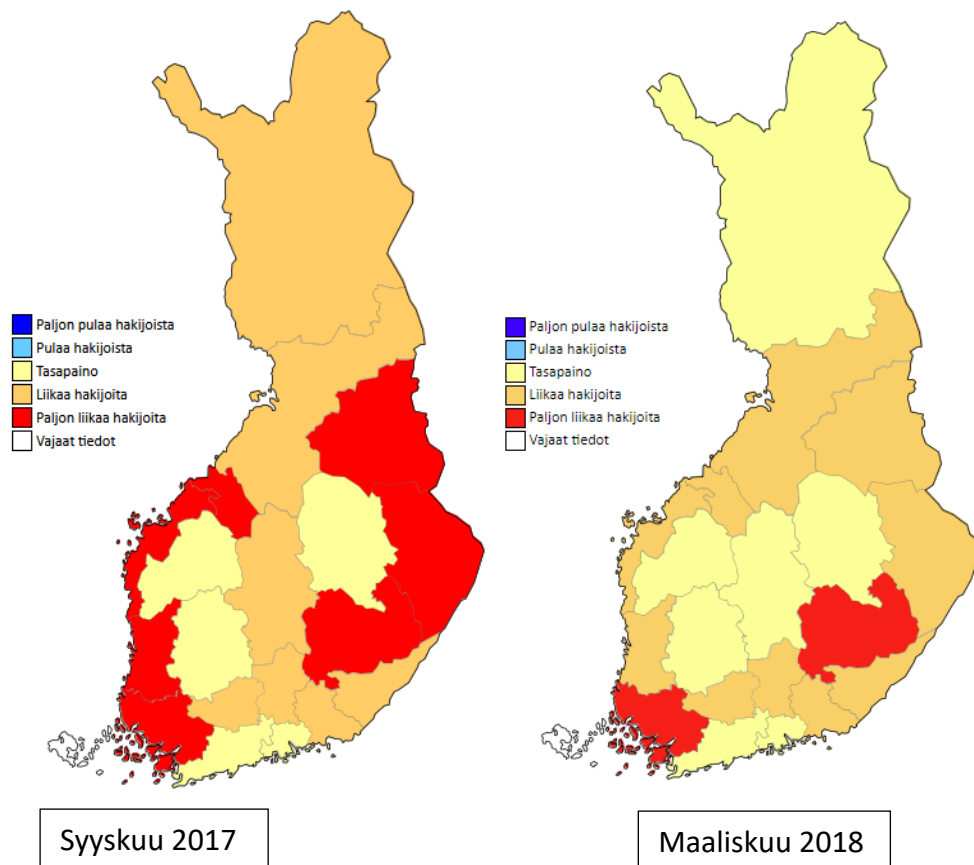
Kaupalla on nuorten keskuudessa hyvä maine. Kurjenoja toteaa:

Kauppa on yrityssektorin suurin nuorten työllistäjä, ja se palkkaa vuosittain koululaisia ja opiskelijoita tuhansittain erilaisiin työtehtäviin. Nuorilla on siis sekä omakohtaista että kaveripiirin kokemusta kaupasta työnantajana. Tätä hyvää mainettaan kauppa ei saisi menettää iän myötä. (Kuluttajapalveluiden arvostus on teollisuutta huonompi -vielä toistaiseksi 2017.)

Työvoiman tarjonta

Työ- ja elinkeinotoimistojen työvoimabarometri arvioi noin 200 ammattia Suomessa ja kertoo niiden kehitysnäkymistä. Maaliskuussa 2017 nousivat myyjät ensimmäistä kertaa työvoiman ylitarjonnan top 15-listalle. (Ammattibarometri: Työvoimapula laajenee uusiin ammatteihin 2017.) Kuviosta 8 näkee työvoimatarpeen syyskuussa 2017 sekä maaliskuussa 2018. Suomessa ei ole aluetta, missä olisi pulaa hakijoista. Paljon liikaa hakijoita -tilanne on pienentynyt liikaa hakijoita -tilanteeseen. Tasapaino on korvannut liiallisen hakija tilanteen pohjoisessa sekä Keski-Suomessa.

Työvoimabarometrin mukaan myyjistä ei ole pulaa. Sen sijaan Kaupan liiton näkemyksen mukaan työvoimaa on väärissä paikoissa. Isoissa kaupungeissa on työtä ja asiakkaita, muttei työntekijöitä. Kaupunkien ulkopuolella on työttömiä myyjiä, muttei työtä. (Kurjenoja 2017.)

Kuvio 8. Myyjän työvoimatarve (Työllistymisen näkymät eri ammattiteissa 2017 ja 2018.)

Kauppan alan toimintaympäristön muuttuessa myös työntekijöiden roolit ja osaaminen voivat joutua muutoksen kohteeksi. Kaupan alan yleisin ammattinimike on myyjä. Sandbergin tutkimuksessa ilmeni, että eri asiantuntijoilla on osittain erilaisia näkemyksiä myyjän roolista. Perinteisiä rooleja ovat asiakaspalvelija, neuvoja, hyllyttäjä ja kassa. Uusia rooleja ovat järjestelmien moniosaaja sekä vartija ja ne vaativat uudenlaista osaamista. (Sandberg 2010, 91.)

Vähittäiskauppaan on innovoitu uusia tulevaisuuden ammatteja kuten ostokumppani, kaupan ravitsemisneuvoja, personal responsibility shopper, BDA-päällikkö, hyvinvointineuvoja, seremoniamestari sekä yhteisöpalvelija tai -assistentti.

Ostokumppanin tehtävänä on toimia kaverina ja ideoiden antajana ostoksilla. Ostokumppani palvelee myös liikuntarajoitteisia.

Kaupan ravitsemusneuvoja tuntee elintarvikkeet. Häneltä saa ehdotuksia maistuvista ja terveellisistä vaihtoehtoista. Lisäksi hän hallitsee ruokarajoitteet ja kalorien laskemisen.

Personal Responsibility Shopper on henkilökohtainen vastuullisuusostaja, joka auttaa välttämään turhia ostoksia sekä kannustaa asiakasta tekemään arvojensa mukaisia valintoja.

BDA-päällikkö (Big Data Analysis) hallitsee tulevaisuuden ennakkoinnin saatavilla olevan datan pohjalta.

Hyvinvointineuvoja tietää, mistä asiakkaansa hyvinvointi koostuu. Hän etsii ja löytää asiakkaalle räätälöityjä ostos- ja palvelukokonaisuuksia.

Seremoniamestarin tehtävä on tuottaa elämyksiä kauppapaikalla.

Yhteisöpalvelija tai –assistentti on perehtynyt tietyn yhteisön arvoihin, toiveisiin ja tarpeisiin ja osaa palvella niiden mukaisesti. (Taipale-Lehto 2016, 20-21.)

Ennakointiryhmä jakoi kaupan alan työtehtävät kolmeen ryhmään: suorittavat henkilöt, esimiehet ja johto sekä asiantuntijat. Ennakointiryhmä laati neljä skenaariota; Kilpikonna, Kauppa juuri sinulle! ja Horror story sekä Heimopeli. Skenaariot toimivat apuvälineinä osaamistarpeita määriteltäessä. Varsinkin Kilpikonna ja Kauppa juuri sinulle! -skenaarioita käytettiin osaamistarpeiden määrittelyyn. Osaamistarpeet olivat tarkastelun kohteena tehtäväryhmittäin; suorittavat henkilöt, esimiehet ja johto sekä asiantuntijat. Taulukko 4 näyttää esitetyt osaamistarpeet suorittavilta henkilöiltä. (Taipale-Lehto 2016, 13-28.) Moni osatyökykyinen työskentelee hyllyttäjänä tai kassanhoitajana. Heidän työ on suorittavaa työtä ja hyllyttäjä sekä kassanhoitaja ovat suorittavia henkilöitä, siksi on tärkeää keskittyä tähän ryhmään.

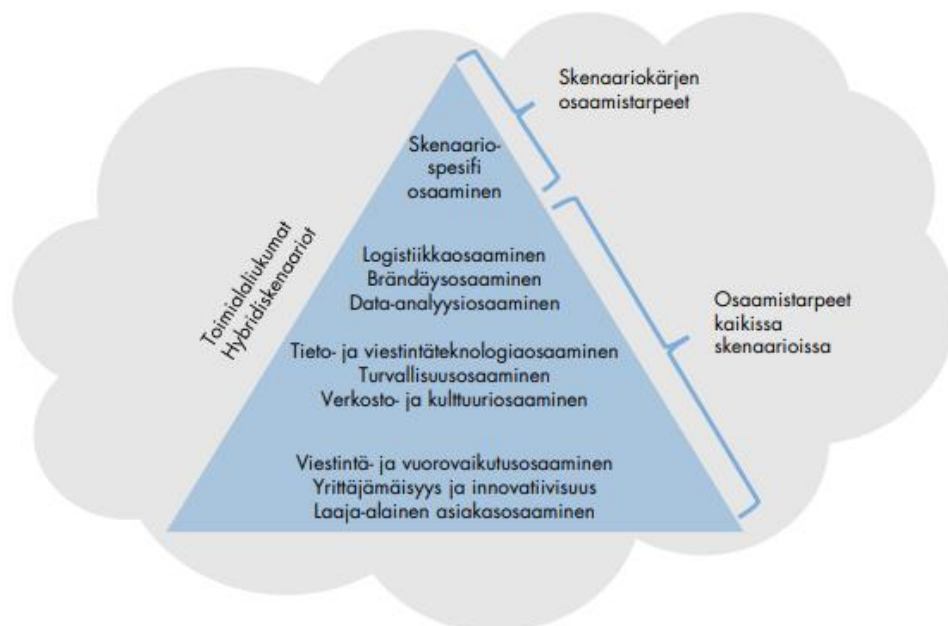
Taulukko 4. Vähittäiskaupassa suorittavaa työtä tekevän henkilön osaamisen pääryhmät ja keskeiset osaamistarpeet

Osaamisen pääryhmä	Osaamistarve
Toimialariippumattomat tuotannon yleistiedot ja -taidot	vuorovaikutus- ja viestintätaidot, kielitaito verkkoviestintätaidot ja viestintäteknologian hallinta kyky osata hyödyntää sosiaalista mediaa sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä sekä markkinoinnissa läsnäolotaito sosiaalisessa mediassa taito tunnistaa signaaleja ja trendejä sosiaalisessa mediassa tietoturvan hallinta
Tuotteiden ja palveluiden tuotanto-osaaminen	taito tuottaa tuotteita ja palveluita koskevaa sisältöä verkkoon medialukutaito
Liiketoimintaosaaminen sekä hallinto- ja talousosaaminen	yrittäjäosaaminen logistiikkaosaaminen, tavara- ym. virtojen ohjauksen osaaminen taito rakentaa ja tarjota uusia palveluita asiakkaalle tuotetuntemus
Asiakkuus ja asiakassuhteiden hallinta	palvelualttius ja asiakaspalvelutaidot henkilökohtaisen palvelun tarjoamisen osaaminen eri kulttuurien tuntemuksen tarve kaupanteko- ja myyntityötaidot
Työyhteisöosaaminen	yhteistyökykyisyys, alaistaidot ymmärrys liiketoiminnan kokonaisuuksista <i>moniosaaminen</i>
Henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet	kyky hankkia tietoa monista eri lähteistä mukautumiskyky osaamista luopua ja poisoppia vanhoista käytänteistä itsensä johtaminen kokonaisuuksien hallinnan osaaminen ja tilannehallinnantaidot oman käyttäytymisen ja mielen tietoinen hallinta <i>moniosaaminen</i> tulosajattelu
Kehittämisosaaminen	valmius ottaa käyttöön uutta tekniikkaa ja kyky opettaa sen käyttöä myös kollegoille kyky tarjota elämyksiä kuluttajalle

Taulukon osaamiset menevät osittain päällekkäin kuten esimerkiksi kyky tarjota elämyksiä kuluttajalle, henkilökohtaisen palvelun tarjoamisen osaaminen ja taito rakentaa ja tarjota uusia palveluita asiakkaalle. Moniosaaminen esiintyi sekä työyhteisöosaamisessa että henkilökohtaiset ominaisuudet ja asenteet kohdassa. Tiivistäen ja pelkistäen voitaneenkin sanoa, että suorittavan henkilön osaamistarve on moniosaaminen.

Poistuviksi osaamistarpeiksi ennakointiryhmä arveli myytävien tuotteiden esillepantoon, hyllytykseen, tuotteiden järjestämiseen liittyvän sekä perinteiseen kassatyökentelyyn liittyvän osaamisen. (Taipale-Lehto 2016, 28.)

Kaikista tuottamistaan vähittäiskaupan osaamistarpeista ennakointiryhmä valitsi tärkeimmät, joita tarvitaan jollain tasolla kaikissa tehtävissä. Jokiranta visualisoi osaamiskolmion, joka kuvaa tärkeimpien osaamistarpeiden asemoitumista ammattilaisen osaamisprofiiliin. Kolmion alimpien osaamisten pitäisi olla vahvoja kaikilla kaupan ammattilaisilla. Ylemmät osaamiset voi olla joko pinnallista tai syvällistä riippuen ammattilaisen tehtävästä. (Mts. 31.)

Kuvio 9. Vähittäiskaupan osaamiskolmio (Jokiranta, alkuperäinen lähde Taipale-Lehto 2016, 31.)

Ennakointityöryhmä ehdotti koulutuksen kehittämiseksi sitä, että opettajat kehittävivät opiskelijoiden oppimaan oppimisen ja itsensä johtamisen taitoja. Koulutuksen aikana olisi hyvä harjoitella monikanavaisuutta blogeja kirjoittamalla, kuvallisella viestinnällä ja sosiaalisen median käytöllä. Opettajilta toivotaan laajempaa ymmärrystä kaupan alaa kohtaan. (Taipale-Lehto 2016, 39.)

Työelämän ICT-taidot kaupan alalla -hanke testasi kaupan alan työntekijöiden tieto- ja viestintätekniikan taitoja. Testi osoitti, että eniten koulutustarvetta oli tietoturvassa ja vähiten viestinnässä. Tulokset huononivat vastaajien iän noustessa. Osittain tätä selittää nuorempien vastaajien korkeampi koulutustausta. Tieto- ja viestintätekniikan taitojen parantamiselle on tarvetta. Vastaajista kaksi kolmasosaa ei ollut saanut koulutusta työelämässä. Koulutusta vailla olivat erityisesti ikääntyvät työntekijät ja suorittavat työntekijät kuten myyjät. (Saikkonen & Muhonen 2017, 10-48.)

Saikkosen ja Muhosen (2017, 47) mielestä puutteelliset tieto- ja viestintätaidot tuovat haasteita työtehtävistä selviytymiseen. Kaupan alan palveluiden digitalisoitumisen johdosta osa työtehtävistä vähenee tai häviää, joten tietotekniikkaosaamista pitäisi testata säännöllisesti, tukea osaamisen sekä digiosaamisen mallin jalkauttamisen kehittämistä. (Saikkonen & Muhonen 2017, 47.)

Riittävät tieto- ja viestintätaidot ovat tärkeitä kaikille kaupan työntekijöille. Osatyökiselle niiden merkitys voi olla vielä suurempi, mikäli osatyökykyisyyttä aiheuttaa jokin fyysinen asia. Lyhytkasvuisella henkilöllä voi esimerkiksi olla haasteita hyllyttämisessä, mutta oikeanlaisen koulutuksen ja osaamisen avulla hän voi menestyä BDA-päällikkönä.

2.3.4 Teknologinen ympäristö

Hiltusen ja Hiltusen (2014, 176) mukaan robotit voivat viedä ihmisten työpaikkoja teollisuuden lisäksi myös palvelualoilla. Robotteja käytetään palvelualla eri syistä.

Niillä korvataan työntekijöitä, haetaan säästöjä ja lisätään työn tarkkuutta. Robotteja voidaan käyttää myös tylsien työtehtävien tekemiseen. (Hiltunen ja Hiltunen 2014, 176-177.)

Kuvio 10. K-Citymarket Eastonin robotti

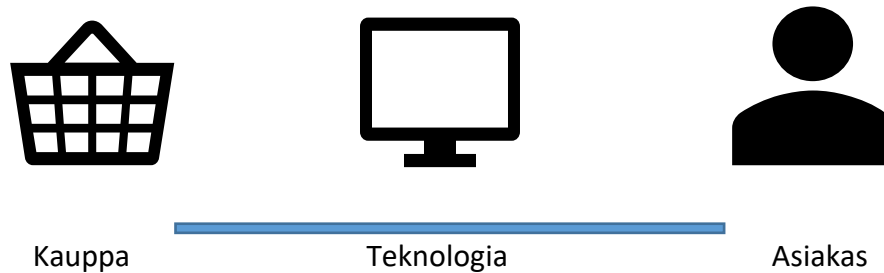
Robotit voivat opastaa asiakkaita tuotteiden löytämisessä. Kuvassa 10 näkyy K-Citymarket Eastonin robotti. Rimailan (2017, 22) mukaan kyseessä on ensimmäinen suomalainen hypermarketissa työskentelevä robotti. Robotin tehtävänä on sekä viihdyttää että toimia asiakaspalvelijana. Robotti on nimetty Kaimaksi. (Rimaila 2017, 22.) Liitteessä 1 näkee Kaiman teknisiä tietoja. Kaiman viihteellistä lisäarvoa nostaa selfie-mahdollisuus ja Kaiman dääppäystaito.

Ford (2015, 14) toteaa valtaosan uskovan, että automaatio uhkaa työntekijöitä, joilla on alhainen koulutus- ja taitotaso, koska työt ovat rutiininomaisia ja niissä toistuu samat tehtävät. Hänestä tekniikkaa uhkaavia työpaikkoja kuvaisi paremmin termi ennalta arvattava. Ford kysyy, voiko ihminen oppia tekemään työsi käymällä läpi yksityiskohtaisen aineiston siitä, mitä olet aiemmin tehnyt tai toistamalla työtehtäviäsi. Jos nämä edellytykset toteutuvat, työ on ennalta arvattava, ja silloin voi koneoppimisalgoritmi opettaa työn itselleen joko osittain tai kokonaan. (Ford 2015, 15.)

Rauhalan (2011, 105) mielestä uuden teknologian käyttöönottoa suomalaisessa vähittäiskaupassa hidastaa sen kalleus ja markkinoiden pienuus. Suomessa kokeillaan kuitenkin edullisempaa teknologiaa älyostoskärryjen muodossa K-ryhmän kaupoissa. S-ryhmä puolestaan kokeilee konenäköä ja robotiikkaa tuotteiden saatavuuden varmistamiseksi. Helsingin S-marketissa on konenäköä kokeiltu kiinteillä, kattoon asennetuilla ja lattialla itsenäisesti liikkuvilla kameroilla. (Stoppi ei-oolle – robotti hyllyjen vahtina 2018.)

Sandbergin (2010, 76-86) näkemyksen mukaan päivittäistavarakaupassa muuttuu vuoteen 2030 mennessä usea tekijä. RFID-teknologia lisääntyy ja sähköisiä hintaetikettejä sekä älykkäitä vaakoja ilmestyy myymälöihin. Myös maksaminen muuttuu ja sähköinen kaupankäynti lisääntyy. (Sandberg 2010, 76-86.) RFID-teknologia tarkoittaa radiotaajuisen etätunnistimen käyttöä tiedon etälukuun. Sitä käytetään yleensä samoissa kohteissa kuin viivakoodeja. RFID eroaa viivakoodeista sillä, että tunnistus voi tapahtua ilman suoraa katsekontaktia tunnistamiseen. (Mitä on RFID n.d.)

Ford (2015, 16) ennakoi vähittäiskaupan työllisyyteen vaikuttavan kolme asiaa. Ensimmäinen asia on verkkokaupan laajeneminen. Amazon ja eBay kykenevät toimittamaan tuotteitaan saman päivän aikana jo useassa kaupungissa. Kuluttajat arvostavat välitöntä tyydytystä, mitä kivijalkakaupasta ostaessa saa, ja nyt etu horjuu nopeiden toimitusten myötä. Kauppa siirtyy kivijalkamyymälöistä varastoihin ja logistiikkakeskuksiin, missä työtehtävät on helpompi automatisoida. Toiseksi älykkäät myyntiautomaatit ja kioskit lisääntyvät. Juomien ja välipalojen lisäksi niissä myydään myös elektronisia laitteita. Ne alentavat kiinteistö- ja työvoimakustannuksia sekä vähentävät varkauksia. Kolmanneksi myymälöissä lisääntyy automaatio, robotit ja omien puhelien käyttö. Älypuhelimista tulee tärkeitä itsepalvelun välineitä, sillä niiden avulla maksetaan ja saadaan apua kaupassa ollessa. Pian asiakkaat pyytävät puhelimilta apua kuten nyt liikkeen myyjältä ilman etsimistä ja odottelemista. Itsepalvelukassat muuttuvat helppokäyttöisimmiksi. (Ford 2015, 17-20.)

Kuvio 11. Teknologia on silta kaupan ja asiakkaan välissä.

Teknologia hyödyttää sekä kauppaa että asiakasta. Kuvio 10 havainnollistaa teknologiaa siltana kaupan ja asiakkaan välimaastossa. Kauppa pystyy teknologian avulla pienentämään kustannuksiaan ja saamaan ostosten hintaa alemmaksi. Kauppa saa paljon dataa kuluttajista ja saamansa datan avulla lisää kuluttajaymmärrystä. Lisäksi teknologia auttaa kauppaa sitouttamaan asiakkaita. Asiakas saa teknologian avulla tietoa ostopäätöstensä tueksi. Hän saa myös kohdennetumpia ja hyödyllisempiä tarjouksia sekä nopeampaa palvelua. (Grewall ym. 2016, 2-5.)

2.3.5 Ekologinen ympäristö

Joutsenvirta, Halme, Jalas & Mäkinen (2011, 13) näkevät nykymuotoisen yritysvastuun olevan yhteydessä Gro Harlem Brundtlandin vuonna 1987 lanseeraamaan kestävän kehityksen käsitteeseen.

Kestävän kehityksen ideana on ihmisten tarpeiden tyydyttäminen niin, että tulevillakin sukupolvilla on mahdollisuus tyydyttää omat tarpeensa. Siinä pyritään sovittamaan taloudellinen kehitys sosiaalisen ja ekologisen kestävyden puitteisiin. (Mts 13)

Kestävään kehitykseen perustuva kolmen ulottuvuuden ajattelu on vaikuttanut yritysten vastuutyöhön. Yhteiskuntavastuu jaetaan kyseisessä ajattelumallissa ympäristövastuuseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen vastuuseen. Ympäristövastuuseen kuuluu esimerkiksi jätekuormien vähentäminen, ilmastonmuutoksen torjuminen ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen. (Joutsenvirta ym. 2011, 13.)

20.4.2016 hyväksyttiin Suomi, jonka haluamme 2050 – Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. Sitoumuksen visiona on Suomi, joka turvaa luonnon kantokyvyn, hyvinvoinnin ja on globaalisti vastuullinen. Vision toteuttamiseksi on laadittu kahdeksan tavoitetta. Tavoitteet liittyvät kestäväan kehitykseen. Niiden näkökulmana on ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin, terveen ja kestäväan talouden sekä kestävien elämän tapojen edistämisen näkökulma. Yhteiskunnan toimijat, kuten yritykset, kunnat, järjestöt ja oppilaitokset sekä myös yksityishenkilöt voivat tehdä oman sitoumuksensa toimenpiteiden saavuttamiseksi. (Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus n.d.)
Tehdyt sitoumukset näkee sitoumus2050.fi-verkkosivustolla.

Kaupan liitto on mukana Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksessa. Kaupan liiton sitoumukset ovat kaupan nuoriso-ohjelma 2015 - 2019, kaupan toimialan mukaan saaminen Sitoumus 2050 -yhteistyöhön sekä muovikassisopimus. (Kaupan liitto mukana kansallisessa Sitoumus 2050-hankkeessa 2017.) Sitoumukset ja niiden tavoitteet näkee taulukosta 5. Kolmesta sitoumuksesta vain harmaalla pohjalla oleva muovikassisopimus liittyy ympäristövastuuseen, muut kuuluvat sosiaaliseen vastuuseen.

Taulukko 5. Kaupan liiton sitoumukset

Sitoumuksen nimi	Tavoitteet	Muuta huomioitavaa
Nuoriso-ohjelma 2015-2019 sosiaalinen vastuu	Nuorten työllistämisen edistäminen Syrjäytymisen ehkäiseminen Hyvä johtaminen	Kaupan liitto rakentaa tiekarttaa nuorten johtamiseen
Kaupan toimiala Sitoumus 2050 -yhteistyöhön sosiaalinen vastuu	Jäsenyritysten kannustaminen omien sitoumuksien tekemiseen ja niiden avulla vastuullisuustyöstä kertominen	Painotukset nuoriso-ohjelman tavoitteissa (nuorten työllistäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen ja hyvä johtaminen)
Muovikassisopimus ympäristövastuu	Muovikassien kulutuksen vähentäminen	Kaupan liitto ja ympäristöministeriö sopivat muovikassien kulutuksen vähentämisestä Green deal -sopimuksella.

Hävikin vähentäminen on yksi esimerkki kaupan ala harjoittamasta ympäristövas-
tuusta. Österlund, Rikberg & Ketola (2017, 19) tutkivat hankkeessaan päivittäistava-
rakaupan hävikin syntyä. Kauppaan syntyy hävikkiä ennen kaikkea tuoretuotteista
kuten lihasta, kalasta, leivästä, hedelmistä ja juustosta. Muista tuoteryhmistä syntyvä
hävikki on hyvin pientä, vaikka niitä myydään enemmän. Hankkeessa havaittiin, ettei-
vät myymälät pidä hävikkiä suurena ongelmana. Hävikkiä pienentämällä yritys voisi
säästää rahaa. Silti hävikkiä vähentäviä työtehtäviä ei pidetty tärkeinä, joten ne jäivät
tekemättä tai niitä tehtiin kun muilta kiireiltä ehdittiin. Asiaan vaikuttivat neljä syytä.
(Österlund ym. 2017, 25-26.) Hankkeessa löydetty syyt selityksineen on havainnollis-
tettu taulukossa 6.

Taulukko 6. Syyt siihen, ettei hävikkiä vähentäviä työtehtäviä tehdä päivittäistavara-
kaupassa

<p>Alhainen priorisointi</p> <p>-hävikki on ”näkyvätön”, eikä kiinnitä huo- miota kuten purkamaton tavarakuorma</p>	<p>Tottumus ja vertailukohdan puute</p> <p>-ajatellaan, ettei hävikille voi tehdä mitään -ajatellaan, että hävikin vähentäminen joh- taa tyhjiin hyllypaikkoihin tai valikoiman pienenemiseen</p>
<p>Työkalujen puute</p> <p>-nykyiset työkalut eivät ole auttaneet hävi- kin vähenemiseen, joten niitä on kehitet- tävä -myös prosessit vaativat kehittämistä</p>	<p>Aloitteellisuus</p> <p>-henkilökuntaa pitää kannustaa oma-aloit- teisuuteen hävikin vähentämisessä -esimiesten antamat vaikuttamismahdolli- suudet lisäävät aloitteellisuutta</p>

Osatyökykyisten työpanosta voisi hyödyntää hävikin vähentämisessä. Hävikin vähen-
tämiseen liittyvät työtehtävät, kuten päiväysten läpikäyminen ja alennustarrojen lait-
taminen tuotteisiin, sopivat monelle osatyökykyiselle.

Östelundin ja muiden (2017) selvityksen perusteella havaittiin, että hävikkiin liittyvät
tehtävät saattavat jäädä tekemättä. Eri yritysten ja toimialojen vastuullisuutta ver-
taillaan toisiinsa monen osa-alueen kautta. Yksi mitattavista osa-alueista on hävikin

pienentäminen. Vastuullisuusvertailussa menestyminen osoittanee kuitenkin, että hävikin pienentämiseksi on tehty jotain.

Eri toimialojen yhteiskuntavastuuta on tutkittu kuusi kertaa. Tutkimuksen perusteella päivittäistavarakauppa on yksityisen sektorin vastuullisin toimiala. Päivittäistavara-kauppa on merkittävä työllistäjä, ja investointien määrä käsittää miljoonia vuosittain. Elintarvikkeiden turvallisuus on Suomessa hyvä. Kauppa panostaa ympäristövaikutusten huomioimiseen ja hävikin pienentämiseen. Vastuullisuus ilmenee myös kuluttajien arjessa. (Tutkimus: päivittäistavarakauppa yksityisen sektorin vastuullisin toimiala 2018.)

Vaikka päivittäistavarakauppa on yksityisen sektorin vastuullisin toimiala, ruoka- ja juomateollisuus on kaikista vastuullisin toimiala Suomessa. Kymmenen vastuullisimman brändin listalta löytyy kuitenkin kaksi päivittäistavarakauppaa vuonna 2017. Ne ovat Prisma ja S-market. (Ks. taulukko 6.) Vuonna 2016 S-market oli listalla kolmas. Valio oli jo viidennen kerran peräkkäin suomen vastuullisin brändi. (Sustainable brand index official report 2018 n.d., 15-18.)

Taulukko 7. Top 10 – Vastuullisimmat brändit Suomessa vuonna 2017

Brandi	Sija
Valio	1
Kotimaista	2
Fazer	3
Tesla	4
Partioaitta	5
Prisma	6
Fiskars	7
Myllyn Paras	8
VR	9
S-market	10

2.4 PESTE-analyysin yhteenvedo SWOT-analyysin avulla

SWOT-analyysin avulla voidaan tarkastella tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä sekä sisäisten että ulkoisten tekijöiden kannalta. Suositun nelikenttäanalyysin sijaan kannattaa tehdä 8-kenttäanalyysi, sillä sen avulla voi tehdä johtopäätöksiä ja pohtia toimenpiteitä. Analyysin tekeminen on osa sisäisen tilan ja toimintaympäristön tarkastelua. Valmiin analyysin pohjalta tehdään johtopäätöksiä ja siirretään ne toiminnaksi. (Anttila 2007, 142-143.) 8-kenttäinen SWOT-analyysi laadittiin tehdyn PESTE-analyysin perusteella. SWOT-analyysi toimii tässä tutkimuksessa vain yhteenvetona, eikä sen perusteella tehtäviä johtopäätöksiä siirretä toimintaan.

Taulukko 8. SWOT-analyysi (Anttila 2007, 143 muokattu.)

SISÄISET ULKOISET	S vahvuudet aukiolot hyvä työllistäjä, myös nuorten hyvä maine vastuullisuus	W heikkoudet aukioloajat osa-aikatyö verkkokauppa
O Mahdollisuudet teknologia verkkokauppa oppisopimus, koulutusso- pimus sosiaaliset tulonsiirrot	S + O = Miten vahvuudet muutetaan menestys- tekijöiksi? monikanavaisuus (online ja offline sekoittuvat) urapolut uudet ammatit	O + W = Miten heikkou- det muutetaan vahvuuksiksi? uudelleen koulutus kokoaikaistaminen verkkokaupan kasvu
T Uhat työvoimapula itsepalvelu osaamisen puute teknologia	S + T = Miten uhat muutetaan vah- vuuksiksi? koulutus kehittäminen innovatiivisuus	W + T = Miten ratkaistaan näkö- piirissä oleva kriisit ja uh- katilanteet? turvallisuuden lisääminen

Kaupan vahvuuksista merkittävimmät lienevät hyvä maine, vastuullisuus ja työpaikkojen tarjoaminen. Kaupan laajentuneet aukioloajat mahdollistavat sen, että kaupassa voi tehdä töitä vaihtelevasti. Toisaalta laajentuneet aukioloajat voivat tuoda haasteita työntekijän sosiaaliseen elämään. Aukioloaikojen muutos on osaltaan lisännyt osa-aikatyön teettämisen tarvetta. Moni osa-aikainen haluaisi kuitenkin tehdä kokoaikatyötä, jos sitä olisi tarjolla.

Verkkokauppa on päivittäistavarakaupassa vielä pientä. Teknologian avulla verkkokauppa vahvistuu entisestään. Oppisopimus ja koulutusopimus auttavat kaupan alaa saamaan koulutettua työvoimaan.

Kaupan merkittävin menestystekijä tulevaisuudessa lienee monikanavaisuus. Monikanavaisuus voidaan ymmärtää online ja offlina -maailmojen sekoittumisella (Grewall 2017, 5). Asiakkaiden olisi saatava palvelua valitsemassaan kanavassa haluamaansa aikaan. Työntekijöiden toivotaan pysyvän kaupan alalla pitkään, joten heille luodaan mielenkiintoisia urapolkuja. Uusien ammattien kuten hyvinvointineuvoja ja seremoniamestarin avulla houkutellessa niin asiakkaita kuin työntekijöitäkin kaupan pariin.

Sosiaaliset tulonsiirrot mahdollistavat joidenkin osa-aikaisten toimeentulon. Osa-aikaisten työntekijöiden kokoaikaistaminen pienentäneen sosiaalisten tulonsiirtojen tarvetta. Koulutus asiakasymmärryksen lisäämiseksi vauhdittanee verkkokaupan myyntiä. Koulutusta tarvitaan myös teknologian käyttämiseen ja ylläpitämiseen.

Kaupan alaa uhkaa alan houkuttelevuuden laskeminen ja työvoimapulan paheneminen. Työntekijöiden osaaminen voi olla puutteellista. Kouluttautumaton työvoima voi pahimmillaan vaarantaa niin oman kuin asiakkaiden turvallisuuden. Teknologian käytön lisääntyminen voi johtaa itsepalvelun kasvuun ja työpaikkojen vähenemiseen.

Jotta uhat voitaisiin muuttaa vahvuudeksi tarvitaan koulutusta, kehittämistä ja innovointia. Näköpiirissä olevien uhkien ja kriisien ratkaisemiseksi kaupan kannattaneet lisätä turvallisuuttaan. Pelkistetyksi tämä voisi tarkoittaa sitä, että heikkouksille tehdään jotain ja uhkiin on varauduttu ennakoimalla. Heikkouksiin on jo reagoitu kehittämällä verkkokauppaa. Myös ennakointia on tehty esimerkiksi osaamisen ennakoinnin suhteen.

3 Osatyökykyiset päivittäistavarakaupan työntekijöinä

3.1 Osatyökykyisen määritelmä

Osatyökykyiselle ei löydy yksiselitteistä määritelmää. Paanetojan (2016a, 25) mukaan termiä osatyökykyinen on käytetty yleiskäsitteenä henkilöstä, jolla on toiminnan tai työkyvyn vajautta. Termi ei ole vakiintunut tai selkeä, ja ongelmia aiheutuu siitä, ettei se ole synonyymi vammaiselle tai vajaakuntoiselle. (Paanetoja 2016a, 25.) Toisaalta Asplundin ja Koistisen (2014, 97) mukaan osatyökykyinen on henkilö, jolla on vamman tai sairauden vuoksi haasteita työmarkkinoilla. Käsite ei heidän mielestään viittaa kykyyn tehdä työtä.

Työkykyisen henkilön yksilölliset edellytykset ovat tasapainossa hänen työhönsä nähden. Myös mikäli työn vaatimukset tai yksilön fyysiset, psyykkiset tai sosiaaliset edellytykset eivät ole tasapainossa, henkilön työkyky on vajaa ja voidaan puhua osatyökykyisistä. Osatyökykyisyyttä ei aiheuta aina pelkästään terveydentilaan liittyvä vamma tai sairaus, vaan se voi aiheuta myös kielitaidon tai koulutuksen puutteesta, vanhentuneesta ammattitaidosta tai ikääntymisestä. (Paanetoja 2016a 25.)

Suoritettava työtehtävä vaikuttaa siihen, millaista tuottavuutta henkilöltä edellytetään ja siksi työkyvyn käsite on Paanetojan (2016a, 25) mukaan tehtäväsidonnainen ja yleisesti tai ilman kytkeä tiettyyn tehtävään ei kukaan ole osatyökykyinen. Myös

Collianderin, Ruoppilan ja Härkösen (2009, 121) näkevät työkyvyn yhteyden työyhteisön rakenteeseen ja toimintaan. Toisaalta he näkevät sen olevan sidoksissa myös työnantajan henkilöstö- ja koulutuspolitiikkaan, esimiesten toimintaan, työllisyystilanteeseen ja yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Asplundin ja Koistisen (2014, 95) mukaan henkilöä voidaan pitää periaatteessa osatyökykyisenä vain siihen asti, kunnes hänelle löytyy hänen osatyökykyään ajatellen sopiva työ.

Osatyökyvyttömyys termi on korvattu osatyökykyisyydellä. Paanetoja (2016a, 26) arvelee sen johtuvan halusta korostaa jäljellä olevaa työkykyä, eikä puutteita. Myös Ala-Kauhaluoma, Kesä, Lehikoinen, Pitkänen & Ylikojola (2017, 84) ovat huomanneet yleisessä keskustelussa halun tuoda esiin myönteisempiä ja osatyökykyisten vahvuuksiin esiin tuovia sisältöjä. (Paanetoja 2016b, 27.) Taulukko 9 näyttää osatyökykyisyyteen, vajaakuntoisuuteen ja vammaisuuteen liittyviä olennaisia piirteitä.

Taulukko 9. Miten osatyökykyisyys eroaa vajaakuntoisuudesta ja vammaisuudesta

osatyökykyinen	<ul style="list-style-type: none"> -ei määritelty lainsäädännössä -yleiskäsite -henkilö, jolla on vaikeuksia selviytyä työnsä asettamista vaatimuksista -syynä vamma tai sairaus, puutteellinen kielitaito tai koulutus, vanhentunut koulutus tai ikääntyminen
vajaakuntainen	<ul style="list-style-type: none"> -ei määritelty lainsäädännössä -laaja käsite -psykkistä, fyysistä tai sosiaalista -taustalla vammat ja sairaudet tai oireet ja oireyhtymät
vammainen	<ul style="list-style-type: none"> -määritelty vammaispalvelulaissa -suppeampi käsite -henkilö, jolla vamman tai sairauden vuoksi on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista (L 3.4.1987/ 380).

Taulukosta näkee, että osatyökykyyn liittyy työkyvyn vajetta. Vajaakuntoisuuteen ja vammaisuuteen liittyy toimintarajoitteita, muttei välttämättä työkyvyn vajetta. Vammaisen henkilön vaikeudet määritellään pitkäkestoisiksi, tämä määre puuttuu osatyökykyisiltä tai vajaakuntoisilta. Näin ollen osatyökykyisyys ja vajaakuntoisuus voivat olla tilapäisiä ominaisuuksia, kun taas vammaisuus kestää pitkään. Tässä tutkimuksessa osatyökykyinen on henkilö, jolla on vaikeuksia selviytyä työlle asetuista vaatimuksista. Vaikeudet voivat olla tilapäisiä tai pysyviä.

Asplundin ja Koistisen (2014,24) mielestä työllistymistä ei tarkastella vain yksilön työkyvyn näkökulmasta, vaan työyhteisöjen ja työmarkkinoiden kysymyksenä. Työkyvyttömyyden vaikeusaste ja sen taustalla olevat syyt sekä henkilön motivaatio palata työelämään vaikuttavat työllistymiseen. Mitä pienemmät ovat toiminta- ja työkyvyn ongelmat ja mitä suuremmat hänen motivaationsa palata työelämään, sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän työllistyy ja pysyy työllistettynä. (Asplund ja Koistinen 2014, 95.)

3.2 Osatyökykyisten työllisyys yleisesti

Suomessa jokaisella on oikeus perustoimeentuloon. Koskenvuon ja Hiilamon (2017) mukaan moni osatyökykyinen ja työhaluinen nuori voi vain haaveilla työelämään ja yhteiskuntaan osallistumisesta. Koulutuksen, harjoittelun ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten, osatyökykyisten ja erityisesti nuorten osatyökykyisten vaikeus työllistyä huolestuttaa tutkijoita ja päätöksentekijöitä. Nuorten osatyökykyisten työllistämisen ja kouluttautumisen edistämiseksi säädettiin laki koskien nuorten kuntoutusrahaa. Lain tavoite vähentää työeläkkeelle siirtyvien nuorten määrää, ei toteutunut. Sairasperäisiä toimeentuloetuuksia saavien nuorten osuus on kasvanut. Syitä kasvuun on useita. Mielen terveyden ja käyttäytymisen häiriöt ovat paremmin tunnistettavissa. Myös työelämän asenteista voi löytyä selittäviä tekijöitä. (Koskenvuo & Hiilamo 2017)

Eräs hallituksen kärkihankkeista on ”Osatyökyisille tie työelämään”. Hankkeen tavoitteena on lisätä osatyökyisten työskentelyä ja työllistymistä avoimille markkinoille. (Osatyökyisille tie työelämään n.d.) Muut EU-maat ja Pohjoismaat suuntaavat osatyökyisille räätälöityjä erityisohjelmia. Suomi puolestaan korostaa normaaleja olosuhteita. (Asplund ja Koistinen 2014, 24.) Osatyökyisillä ei ole helppo työllisyystilanne, sillä he kilpailevat samoista työpaikoista kuin muutkin ihmiset.

Osatyökyisten ja vammaisten henkilöiden on Suomessa hyvin vaikea päästä osalliseksi työelämään. (Koskenvuo & Hiilamo 2017).

Jokainen tekee työtä omien voimavarojensa mukaan, sellaista työtä ja sellaisia työaikoja, jotka sopivat juuri hänelle. Työ on sekä oikeus että velvollisuus. (Nevala ja Vuorento 2015, 21.)

Ala-Kauhaluoman ym. (2017, 80-81) mukaan osatyökyisen työntekijän tärkeimmät kriteerit uusien työntekijöiden palkkaamiseen ovat: asenne, osaaminen ja motivaatio. Osatyökyisyys ei sinänsä heikennä mitään näistä. Osatyökyistä palkatessa toivuin valintakriteeri on hyvä työmotivaatio. Osatyökyisiä palkkanneita yrityksiä yhdisti yrityksen arvojen korostaminen. Yritykset eivät tavoitelleet maine- tai imagohyötyjä, vaan korostivat sisäisiä periaatteita ja ohjeita. (Ala-Kauhaluoma ym. 2017, 80-81.)

Ala-Kauhaluoman ym. (2017, 80) tutkimuksessa nousi esille osatyökyisten hyvä työmotivaatio. Sisäinen motivaatio on tärkeä tekijä kaikille työntekijöille. Martelan ja Jarenkon (2015, 17) mukaan tulevaisuuden työelämässä pärjääminen edellyttää sisäistä motivaatiota. Heidän mukaansa sisäisesti motivoitunut työntekijä on innostunut työstä itsestään ja nauttii työstään. Hän voi hyvin ja kykenee tuottamaan yritykselle enemmän lisäarvoa. (Martela ja Jarenko 2015, 17-21.)

3.3 Liiketalouden perustutkinnon opiskeleminen erityisammattioppilaitoksessa ja työllistyminen

Kaupan alan osatyökykyisiä työntekijöitä voi valmistua ammatillisista erityisoppilaitoksista. Niissä liiketalouden perustutkintoa opiskelevat ne, joilla on jokin erityisen tuen tarve johtuen esimerkiksi oppimisvaikeuksista, mielenterveysongelmista tai kehityshäiriöistä. Ammatillisen erityisoppilaitosten opiskelijoiden on tarkoitus työllistyä koulutuksensa jälkeen ja heidän sijoittumistaan seurataan. Vuosina 2012 – 2015 tutkinnon suorittaneista työllistyi suurempi osa kuin oli työttömänä. Seuraavassa taulukossa esitetään tutkinnon suorittaneiden sijoittumista. (Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu 2017.)

Taulukko 10. Toisen asteen ammatillisesta erityisoppilaitoksesta 2012 - 2015 liiketalouden tutkinnon suorittaneiden pääasiallinen tilanne

toiminta	tutkinnon suorittaneiden määrä	% tutkinnon suorittaneista
työlliset	250	36,0 %
työttömät	201	29,0 %
työlliset opiskelijat	58	8,4 %
päätoimiset opiskelijat	44	6,3 %
varusmies/siviilipalvelus	2	0,1 %
muu tai tuntematon	140	20,2 %
yhteensä	695	100 %

Tärkeää on huomata, ettei kaikkien sijoittumisesta ole tietoa. Muu tai tuntematon -vastauksen on antanut viidesosa vastaajista. Tuntematon -statuksen saa silloin, kun vastaajaa ei lukuisista yrityksistä huolimatta tavoiteta. Muu syy tarkoittaa sitä, ettei vastaajan sijoittuminen sovi mihinkään annettuun kategoriaan. Taulukon perusteella voitaneen kuitenkin päätellä, ettei ammatillinen erityisoppilaitos tukitoimineen johda kaikkien valmistuneiden työllistymiseen.

Moni osatyökykyinen nuori on voinut opiskella Kelan tukemana. Kelan seurantatutkimuksen mukaan yli puolet kuntoutusrahaa saaneista sai työkyvyttömyyseläkettä viiden vuoden kuluessa opiskelujen päättymisen jälkeen vuosina 2005 - 2009. Heistä moni sai työkyvyttömyyseläkettä jo samana tai seuraavan vuonna kuntoutusrahan päätyttyä. Valmistumisen jälkeistä siirtymistä työelämään ei tueta riittävästi, joten osatyökykyinen nuori hakee toimeentuloa pysyvistä työkyvyttömyyseläkkeistä. (Koskenvuori 2017.)

Tutkinnon suorittaneiden työllistymiseen vaikuttaa moni asia. Yhä suurempi osa opiskelusta tapahtuu työpaikoilla ja useimmiten työpaikkana on päivittäistavarakauppa. Hyvin suoritettu työssäoppiminen voi tuoda valmistuneelle työpaikan. Työllistymisen merkitys korostuu ammatin opiskelevien keskuudessa entisestään reformin myötä, sillä oppilaitokset saavat osan rahoituksestaan valmistuneiden työllistymisen perusteella.

3.4 Osatyökykyisyys päivittäistavarakaupassa

Vates pohtii Helkkulan (n.d.) mukaan keinoja osatyökykyisten työllisyyden lisäämiseksi. Kaupan alalla on vuosittaisia ruuhkahuippuja kuten joulu, jolloin työvoiman tarve kasvaa. Ruuhkahuippuihin voisi työllistää osatyökykyisiä. Savela on Helkkulan (n.d.) mukaan miettinyt, että kauppakeskuksen yritykset voisivat yhdistää työvoiman tarpeensa. Mikäli usealla yrityksellä on tarvetta työvoimaan yhtenä päivänä viikossa, liikkeet voisivat yhdessä työllistää osatyökykyisen henkilön. Yrityksissä löytyy myös töitä, jotka eivät kuulu virallisesti kenellekään kuten esimerkiksi arkistointi. Näistä, ei kenellekään kohdistetuista työtehtävistä, saisi koottua osatyökykyisille työpaketin. (Helkkula n.d.)

Jollei työntekijän edellytykset ja työn vaatimukset kohtaa, voidaan työtä mukauttaa. Mukauttaminen tarkoittaa työaikojen järjestelyjä tai työtehtävien räätälöintiä yh-

dessä työnantajan ja työntekijän kanssa. Mukauttamista on myös ratkaisut, mitä tehdään työympäristön esteettömyyteen, työn apuvälineisiin tai toisen antamaan apuun liittyen. (Nevala & Vuorento 2015, 10.)

Päivittäistavarakaupassa tehdään monenlaisia mukautuksia. Kassanhoitajan mukautuksia on kassan puoleisuuden vaihtaminen osatyökykyisyyden huomioimiseksi. Tällä tarkoitetaan sitä, että mikäli kassanhoitajalla on vasen käsi kipeä, hän työskentelee niin, että oikea käsi ojentuu kohti asiakkaan ostoksia. Kassan sijainti vaikuttaa työn raskauteen, joten kassanhoitajan sijoittaminen pois ns. kaljakassoilta keventää työtä. Kaljakassoilla tarkoitetaan kassoja, mitkä sijaitsevat lähellä juomaosastoa. Työvuoroon liittyviä mukautuksia ovat työvuoron sijoittaminen ruuhkahuippujen ulkopuolelle ja eri viikonpäiviä vaihdellen sekä työvuoron pituuden säätely.

Ala-Kauhaluoma ja muut (2017, 42-44) ovat tutkineet syitä siihen, ettei osatyökykyisiä palkata eri toimialoilla. Päivittäistavarakauppaa ei tutkimuksessa löytynyt, mutta se kuuluu toimialaan nimeltään *tukku ja vähittäiskauppa, moottoriajoneuvot*. Yleisin syy, miksei osatyökykyisiä ole palkattu kaupan alalle on se, ettei osatyökykyisiä ole havaittu rekrytoinneissa. Toimialakohtaisissa tarkasteluissa se oli myös majoitus- ja ravitsemistoimialan yleisin syy. Ala-Kauhaluoma ja muut arvelevat, ettei yritys ole havainnut osatyökykyisiä rekrytoinnissa, koska se ei ole ilmennyt rekrytoinnin aikana tai sitten sitä ei ole erityisesti suunnattu osatyökykyisille. Siihen, ettei yritys ole havainnut osatyökykyisiä rekrytoinneissa voi liittyä monia eri asioita. On mahdollista, että osatyökykyisyys ei ole ilmentynyt rekrytoinnissa, vaikka sitä on voinut ollakin, tai yritys ei ole erityisesti suunnannut rekrytointiaan osatyökykyisiin. Vajaa neljännes vastasi, ettei mitään erityistä syytä ollut. Toinen ja kolmas syy siihen, ettei osatyökykyisiä palkata kaupan alalle on se, ettei tunneta osatyökykyisen työn tekemisen mahdollisuuksia ja ettei, osatyökykyiselle löydy sopivaa työtä työyhteisöstä. (Ala-Kauhaluoma ym. 2017, 42-44.)

3.5 Osatyökykyisyyden syyt päivittäistavarakaupassa

Tuki- ja liikuntaelinsairaudet ovat yleisin syy päivittäistavarakaupan osatyökykyisyyteen. Kela tilastoi sairauspäivärahojen saajia ja maksettuja sairauspäivärahoja pääammattiryhmien tarkkuudella. Pääammattiryhmäksi valittiin palvelu- ja myyntityöntekijät, sillä se vastasi eniten päivittäistavarakaupan työntekijää. Taulukko 11 osoittaa viisi yleisintä syytä sairauspäivärahoille vuodelta 2016 ja 2017. (Kela 2018)

Taulukko 11. Palvelu- ja myyntityöntekijöiden sairauspäivärahojen saajien määrä vuonna 2016 ja 2017

Sairauspääryhmä	Vuosi 2016	Vuosi 2017
Tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairaudet	2122	2272
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt	1233	1559
Vammat, myrkytykset ja muut ulkoisen syiden seuraukset	384	409
Hermoston sairaudet	218	238
Kasvaimet	178	222
Yhteensä	4383	5025

Selite: Yhteensä sarake kertoo kaikkien sairauspäivärahojen saajien määrän kyseiseltä vuodelta. Se ei täsmää esitettyjen lukujen kanssa, koska taulukkoon ei ole laitettu kaikkia sairauspääryhmiä.

Taulukokosta näkee, että tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairauksien ja mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöiden aiheuttavat eniten sairauksia. Lisäksi näiden sairauksien määrä on kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna. Taulukon tietojen perusteella voidaan päätellä päivittäistavarakaupassa osatyökykyisyyttä aiheuttavan eniten tuki- ja liikuntaelinten sekä sidekudosten sairaudet sekä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt.

4 Tutkimuksen toteutus ja tulokset

4.1 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää päivittäistavarakaupan mahdollisuuksia työllistää osatyökykyisiä. Työllistämismahdollisuudet rajattiin koskemaan vain osatyökykyisiä. Työllistämismahdollisuudet sinänsä olisi ollut liian laaja aihealue. Osatyökykyisten määrä on kasvanut, ja heidän työnsaantinsa on koko yhteiskuntamme koskettava ajankohtainen aihe.

Tutkimus keskittyy vain työntajan näkökulmaan. Tutkimuksen ulkopuolelle jätettiin yritysten saamat tuet osatyökykyisten palkkaamiseksi, sillä Collianderin ym. (2009, 122-123) mukaan osatyökykyisen kanssa ei helposti solmita työsuhdetta yleisistä tukitoimista huolimatta.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Mikä on päivittäistavarakaupan rooli ja mahdollisuudet osatyökykyisten työllistäjänä?
- Minkälaisissa työtehtävissä osatyökykyiset työskentelevät tällä hetkellä?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Alasuutarin (2012, 64) mukaan laadullinen tutkimus tarkastelee ilmiötä monelta kantilta, ja siksi usein kerätään aineistoa, joka mahdollistaa monenlaisen tarkastelun. Tässä tutkimuksessa pyrittiin selittämään ja kuvaamaan tutkittavaa ilmiötä. Tutkimusmenetelmäksi valittiin kvalitatiivinen tutkimus, koska se auttaa tutkijaa näkemään tutkimusongelman olennaiset ilmiöt. (Alasuutari 2001, 135.)

4.3 Tutkimuksen aineiston keruu

Tiedonkeruumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu, koska aiheen ennakoitiin tuottavan monitahoisia vastauksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 205). Teemahaastattelua varten tutkija valitsee teemat ja niihin liittyvät tarkentavat kysymykset. Tutkijalla tulisi olla riittävä ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, joka perustuu kirjallisuuteen ja tutkijan esiymmärrykseen. Oletusarvona on, että teemahaastattelussa käytettävä käsitteistö tarkoittaa samaa sekä tutkijalle ja haastateltavalle, sillä muuten vastaus ei välttämättä liity haastateltavan tarkoittamaan teemaan. (Puusa 2011a, 81-82,) Kirjallisuuskatsauksen ja työkokemuksen perusteella tutkija koki omaavansa riittävän esiymmärryksen tutkittavasta aiheesta. Entisenä Hok-Elannon työntekijänä tutkija tunsi myös S-ryhmässä käytettävät käsitteet.

Puusan ja Juutin (2011, 55) mukaan laadulliseen tutkimukseen valitaan harkinnan perusteella pieni määrä tapauksia haastateltavaksi. Harkinnan perusteella valitaan henkilöitä, jotka tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon tai joilla on kokemusta asiasta. S-ryhmä hallitsee Suomen päivittäistavaramarkkinoita ja sen suurin alueosuuskauppa on Hok-Elanto. Haastateltavaksi valittiin Hok-Elannon henkilöstöjohtaja, joka on työskennellyt S-ryhmässä henkilöstöpäällikön tehtävissä vuodesta 1987 lähtien. Henkilöstöjohtajana hän on toiminut yli 20 vuotta. Toiseksi haastateltavaksi valittiin Keskimaan henkilöstöjohtaja. Valinta perusteltiin sillä, että päivittäistavara-kauppa on maakunnissa erilaista kuin Helsingissä mm. kokonsa, asiakasmääriensä ja aukioloaikojensa suhteen. Tutkittavasta ilmiöstä haluttiin saada mahdollisimman laaja ymmärrys. Keskimaan henkilöstöjohtaja on toiminut tehtävässään neljä vuotta.

Aaltion ja Puusan (2011, 161) sekä Kanasen (2014, 19) mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei etukäteen voi arvioida, kuinka paljon aineistoa tarvitaan. Tässä opinnäytetyössä käytettiin myös lumipallo-otantaa, sillä tutkijan valitsemat haastateltavat suosittelivat seuraavia haastateltavia. Lumipallo-otanta tarkoittaa Saundersin, Lewi-

sin ja Thornhillin (2012, 682) mukaan sitä, että uudet haastateltavat saadaan alkupe-
räisiltä haastateltavilta saaduilla tiedoilla. Ensimmäinen haastateltava suositteli haas-
tattellemaan Lidl:n edustajaa. Valitettavasti Lidl:tä ei kuitenkaan löytynyt resursseja
haastatteluun, vaikka tutkimusaihetta pidettiin erittäin mielenkiintoisena.

Toinen haastateltava suositteli haastattellemaan Prisman palvelupäällikköä. Aikatau-
lullisista syistä haastattelua pyydettiin tutkijan entisen työpaikan, Prisma Itäkeskuk-
sen, palvelupäälliköltä Hän on toiminut palvelupäällikkönä 23 vuotta.

Yhteensä tässä tutkimuksessa haastattelin kolmea henkilöä Suomen suurimmalta
päivittäistavarakaupan toimijalta. Haastattelut toteutettiin tammi-, maalisi- ja huhti-
kuussa haastateltavien työpaikoilla. Ensimmäinen haastattelu tehtiin Hok-Elannon
konttorilla Helsingissä, toinen Keskimaan konttorilla Jyväskylässä ja kolmas Prisma
Itäkeskuksessa Helsingissä. Haastattelut kestivät tunnin. Hirsjärvi ja Hurme (2011, 75)
pitävät haastattelun tallentamista välttämättömänä. Haastattelun tallentamiseen
käytettiin iPhone:n sanelin-sovellusta. Kaikkien haastatteluiden alussa tehtiin pieni
koenauhoitus. Lisäksi tutkija kirjoitti hieman muistiinpanoja. Haastattelut litteroitiin
nopeasti haastattelutilanteiden jälkeen. Litterointi tehtiin sanan tarkkuudella. Litte-
roidut haastattelut kuunneltiin useaan kertaan. Litteroitua materiaalia kertyi yh-
teensä 40 sivua. Tutkija luki litteroidun materiaalin huolellisesti useampaan kertaan.

Puusan (2011b, 114) mukaan laadullisessa tutkimuksessa tyypillisesti löytyy monia
kiinnostavia asioita, joita tutkija ei etukäteen osannut odottaa. Tässä tutkimuksessa
esimerkiksi postimyynti-ilmiö oli odottamaton ja kiinnostava asia. Eräs haastateltava
nosti esille Kalle Anttilan ja hänen Suomeen tuomansa postimyynnin. Katalogien
avulla myös Lapin syrjäseuduille pystyi tilamaan kaikkea uutta ja ihmeellistä. Verkko-
kaupan tulo ei ole yhtä ilmiömäinen muutos kun aikanaan postimyynnin tulo Suo-
meen oli 1950-luvulla.

4.4 Aineiston analysointi ja tulokset

Sisällönanalyysin avulla aineisto tiivistetään ja pelkistetään, jottei laaja aineisto olisi hajanaista. Tavoitteena on jäsentää aineisto tulkintaa varten. Puusa (2011b, 116-118.) Pelkistämiseen kuuluvat myös havaintojen karsiminen ja yhdistäminen. Pelkistämistä voi tehdä etsimällä yhteisen piirteen tai nimittäjän. (Alasuutari 2011, 32.) Aineisto tiivistettiin etsimällä siitä kuvaavia nimittäjiä. Sen jälkeen nimittäjiä luokiteltiin ja yhdisteltiin. Tehtyä tiivistelyä ja luokittelua havainnollistaa taulukko 12.

Taulukko 12. Poistuva osaaminen -teeman tiivistely ja luokittelu

Sisältö	Tiivistetty ilmaus	Haastateltavan alkuperäinen ilmaus
poistuva osaaminen	liha- ja ruokamestarit ruokavinkit	Siellä ei välttämättä ole enää samanlaisia huippuosaajia kun siellä on aikanaan ollut. Lihamestareita, ruokamestareita kertomassa ruokavinkkejä ja muita.(H1)
	lihamestari ruhon pilkkominen	25 vuotta sitten useasti tuli valittua se marketin taitavin lihamestari, joka osasi pilkkoa sen ruhon vaikka unissaan. Eihän tälläistä osaamista ole tarvittu meillä enää pitkään aikoihin. (H2)

Tiivistelyn ja luokittelun jälkeen aineisto jäseneltiin yhdistämällä samankaltaisia sisältöjä teemoiksi. Ne nimettiin sisältöä kuvaavalla haastatteluteemalla. Aineiston haastatteluteemoista laadittiin taulukko, johon lisättiin haastatteluteemojen sisältö. Haastatteluteemoja avataan alaluvuissa. Tuloksien tulkinnessa käytetään haastateltavien suoria lainauksia, mutta niistä on jätetty turhat täytesanat pois. Haastateltavat on nimetty anonyymisti analysointia varten seuraavasti: H1, H2 ja H3.

Taulukko 13. Haastatteluteemat ja niiden sisältö

Haastatteluteema	Sisältö
Kaupan alan työllisyys	Kaupan alan houkuttelevuus, työvoiman saatavuus, opiskelijat, nuoret
Osaaminen	tulevaisuuden osaamistarpeet, poistuva osaaminen, koulutus, harjoittelija, hyllytys , teknologia, verkkokauppa
Osatyökykyiset	kielitaito, maahanmuuttajat, ikä, mielenterveys, kehitysvammaiset, osatyökykyisten määrä, kassatyö, itsepalvelukassa, hyllytys, kaupan rooli osatyökykyisten työllistämässä

4.4.1 Kaupan alan työllisyys

Alan houkuttelevuus

Haastateltavat toteavat kaupan alan houkuttelevan työntekijöitä sillä, että töitä ja asiakaskontakteja on jatkuvasti tarjolla. Lisäksi kauppa tarjoaa vaihtelevia työpäiviä. Eräs haastateltava nostaa esille koulutusmahdollisuudet niin työn ohessa kuin Jollas-instituutissakin, kilpailukykyiset lisät sekä osa-aikatyön mahdollisuuden.

Tapahtui yhteiskunnassa mitä tahansa, niin aina ihmiset syö ja kyllä ne vähän juokin. Sen (kauppa) ympäriltä löytyy työtä ja tehtäviä. (H1)

Asiakkaat on nimenomaan se voimavara, mitä moni tai laajasti meidän henkilöstö kokee tän työn parhaiksi puoliksi. (H2)

Kauppahan elää vuodenaikojen mukaan. Se tekee sen mielenkiintoiseksi elikkä siellä voi sit nähdä vuoden vaihteita ja sesonkeja ja jouluja, pääsiäisiä. (H1)

Alalle myöskin mun mielestä hakeutuu ihmiset, jotka haluaa tehdä osatyötä. Kaikki, vaikka tää ois päätoimi, ei halua muuta kuin osa-aikatyötä. (H3)

Erään haastateltavan mukaan kaupan alan houkuttelevuuteen vaikuttavat alue ja koulutustaso. Hän näkee kaupan epäonnistuneen urapolkujen tarjoamisessa, sillä kunnianhimoiset uraorientoituneet ihmiset eivät pidä kaupan alaa ykkösvalintanaan. Kaupan vapautuneet aukioloajat edellyttävät työskentelyä epätyyppillisinä aikoina. Mikäli haluaa tehdä vain aamupainotteista päivätyötä, kaupan ala ei ole oikea ala.

Aukioloista puhuttaessa kaikki haastateltavat mainitsevat yötyön, mutta eivät ota kantaa vaikuttaako se alan houkuttelevuuteen. Kaupoissa on ollut käytössä yöpurku jo pitkään. Yöpurku tarkoittaa sitä, että tuotteita hyllytetään yöaikaan. Yötyö on kaupassa vapaaehtoista.

Mehän aika pitkälti yöllä hyllytetään myymälät. Meillä on se oma yötiimi, joka tulee ja tekee. (H1)

Mehän ollaan kokeiluluontoisesti pidetty tätä Prismaa auki yön yli. Ja silloin meillä on ollut niihin yövuoroihin enemmän halukkaita, kun on pystytty ottamaan. (H2)

Pärjätäkseen kaupan alalla, olisi työntekijän oltava sosiaalinen ja joustava.

Tietysti täytyy olla määrätynlainen tyyppi, että pärjää kaupan alalla. Pitää tykätä ihmisistä, pitää tykätä asiakaspalvelusta, pitää tykätä muuttuvista elementeistä. (H3)

Työvoiman saatavuus

Kaikki haastateltavat ovat huolissaan työvoiman saatavuudesta. Yksi haastateltava kokee huolen lisääntyneen, sillä hän toteaa asian olleen mielessä aiemmin viikoittain, nyt jo päivittäin. Pääkaupunkiseudulla on pula ammattilaisista. Erityisesti osaavan ja pysyvän henkilökunnan saaminen on haasteellista. Helsingissä on tarjolla paljon vaihtoehtoja, joten kaupat ovat muuttuneet läpikulkupaikoiksi.

Pääkaupunkiseudullahan on osittain ihan huutava pula ammattilaisista. (H1)

Jos haetaan vähän niin kuin jo osaavaa, sellaista, jolla on kokemusta, on tällä hetkellä aika haasteellista saada. (H3)

Erään haastateltavan mukaan Jyväskylässä ei ole ongelma löytää työvoimaa kauppaan. Sen sijaan maakunnan reuna-alueilla, jossa on paljon työttömyyttä, työvoimaa ei tunnu löytyvän. Osasyynä tilanteeseen on kannustinloukku eli osa-aikatyön ja yhteiskunnan tukien yhdistäminen. Lisäksi työtä haluttaisiin tehdä maanantaista perjantaihin. Maaseudun edullinen asuminen mahdollistaa myös sen, ettei välttämättä tarvitse tehdä töitä. Toisaalta maaseutupaikkakunnilla on myös työyhteisöjä, jossa juhlietaan työntekijän 40-vuotisansiomerkkejä. Syynä pitkään uraan on halu tehdä työtä ja kilpailevien työpaikkojen puute.

Kaikki haastateltavat kokevat opiskelutyövoiman tärkeäksi kaupalle. Opiskelijat tekevät pääsääntöisesti osa-aikatyötä. Työntekijä voi opiskella toista alaa, jolloin jo palkausvaiheessa tiedetään, ettei hän tule jäämään alalle. Kauppa tarvitsee myös näitä henkilöitä. Toisaalta yksi haastateltava toteaa opiskelijoiden saavan kaupalta hyvät valmiudet työelämään sekä sosiaalisten taitojen ja asiakaspalvelun oppimiseen, mutta kaupan kannalta asia ei välttämättä ole hyvä asia pidemmän päälle.

Kaupan työpaikat on valitettavan paljon muuttuneet tämmöisiksi läpikulkupaikoiksi eli meillä on opiskelijatyövoimaa ynnä muuta. (H1)

Mutta jos ajatellaan itse kaupan kannalta, et jos tää pelkää menee läpikulkuammatiksi, niin se ei välttämättä ole kovin hyvä asia pitkässä juoksussa. (H1)

Nuoret

Kaikki haastateltavat uskovat kaupan alan säilyttävän asemansa nuorten ensimmäisenä työpaikkana. Kaksi haastateltavaa näkee syynä sen, että kaupan volyymit vaativat paljon työvoimaa. Eräs haastateltava näkee tärkeimpänä syynä nuorten työllistämiseen sen, että kaupan alalta löytyy työtehtäviä, joista voi aloittaa lyhyen perehdytyksen jälkeen.

Kaupan työt on sellaisia et sieltä löytyy työtehtäviä, mitä sä voit tehdä hyvinkin lyhyellä perehdytyksellä. Ihan auttavalla tasolla pystyt pärjäämään. (H2)

Eräs haastateltava nostaa esille nuoret ja käsiparien tarpeen myöskin kesäaikana. Pääkaupunkiseudun osuuskauppa tarjoaa kesäisin nuorille 2 000 kesätyöpaikkaa ja lisäksi opiskeleville työntekijöilleen enemmän tunteja. Toinen haastateltava yhdisti nuoret pieniin tuntimääriin.

Kaupan työt ei oo tasasia joka viikonpäivä eli tarvitaan myöskin niin kutsuttuja pikkutuntilaisia, jotka paikkaa just niitä huippuja, asiakasvirtoja. (H3)

4.4.2 Osaaminen

Eräs haastateltava uskoo tulevaisuudessa tarvittavan tehokkuusajattelua, prosessi-, myynti- ja asiakaspalveluosaamista. Lisäksi digitaalisten työkalujen osaaminen ja mo-

nikanavaisen palvelutarjonnan hallinta nousevat suurempaan rooliin. Monikanavaisen palvelutarjonnan hallinta tarkoittaa haastateltavan mukaan sitä, että pitäisi osata kertoa, mitä myös muista yksiköistä löytyy.

Liikeideasta riippuen ihan myyntiosaaminen. Meillä on paljon majoitus- ja ravitsemisliiketoiminnan puolella opittavaa kaupan puolella siinä, että miten me tehdään lisämyyntiä. (H2)

Toinen haastateltava näkee asiakaspalvelutaitojen vähenevän marketkaupassa. Hän ei tarkoita, että asiakaspalvelutaito saisi puuttua, vaan pitää valitettavana sitä, että sen puutetta on ruvettu hyväksymään. Kyseinen haastateltava toteaa, että maakunnissa on hyvää asiakaspalvelua enemmän kuin pääkaupunkiseudulla. Hänen näkemysensä mukaan hyvä asiakaspalvelu on myös kulttuurikysymys, ei pelkästään aikakysymys.

Taas se tuottavuus-tehokkuus ajatus, ettei tarvis asiakkaiden kanssa kuluttaa aikaa, vaan voisi keskittyä hoitamaan näitä omia prosesseja. (H1)

Asiakaspalvelutaidot. Mä en sano, et se saa puuttua, vaan sitä on alettu valitettavan paljon hyväksymään. Sitä, että myyjät voi, koska heillä on paljon kädet täynnä kuormia ja keskittyy niihin vaiheisiin. Semmoinen asiakkaiden huomiointi, reagointi perinteisessä marketkaupassa, kyl se on aika vähäistä, valitettavasti. (H1)

Asiakaspalvelu -, koska asiakkaita vartenhan me täällä ollaan. (H3)

Eräs haastateltava nosti esille myös työn ja muun elämän yhteensovittamisen.

Varmaan juuri tää aukioloaikojen muutos, se oman elämän ja työn yhteensovittaminen eri lailla, kun se on tähän asti ollut. (H3)

Aiemmin lihamestari osasi pilkkoa ruhon vaikka unissaan sekä liha- ja ruokamestarit kertoivat ruokavinkkejä. Kahden haastateltavan mukaan vastaavaa osaamista ei ole tarvittu pitkään aikaan. Toisaalta yksi haastateltava kertoo tilanteen muuttuneen

Stockmannin herkun oston myötä, sillä sinne tarvitaan osaajia, joilla on syvälinen ruoan tuntemus. Hän on huolissaan siitä, että mistä he saavat jatkossa Stockmannin herkulle työntekijät.

Siellä ei välttämättä ole enää samanlaisia huippuosaajia kun siellä on aikanaan ollut; lihamestareita, ruokamestareita kertomassa ruokavinkkejä ja muita. (H1)

Heiltä puuttuu se semmoinen, niinku tavallaan syvälinempi ruoan tuntemus, mitä tietyissä konsepteissa kaivataan. (H1)

Omia kanavia pitkin tapahtuvaa tilausosaamista ei enää tarvita, sillä se vie tehokkuutta. Tilaukset hoidetaan keskitetysti ketjun kautta.

Tarviiko esimerkiksi marketpäällikkö osata ostaa omia kanavia pitkin jotakin? Se vie tehokkuutta. Ei pidä, vaan nääkin asiat täytyy hoitaa sen ketjun kautta. (H2)

Semmoinen tietynlainen keskittäminen on hyvin tyypillistä. (H1)

Erään haastateltavan mukaan verkkokauppa on jo vakiinnuttanut paikkansa ja nyt mietitään, mitä uutta sinne tulee. Päivittäistavarakauppa tuskin siirtyy verkkoon kokonaan johtuen ympäristökysymyksistä, logistiikkahaasteista ja pääkaupunkiseudun liikenneongelmista. Yksi ratkaisu voisi hänen mukaansa olla kuljetusten niputtaminen esimerkiksi rappukäytäviin tulevien noutopisteiden myötä. Toisen haastateltavan mukaan teknologia haastaa todella kovasti käyttötavarapuolella. Yksittäinen osuuskauppa ei voi ratkaista sitä, kuinka kiivijalan saa yhdistettyä verkkokauppaan, vaan siihen tarvitaan koko kaupparyhmä.

Teknologiasta puhuttaessa eräs haasteltava näkee suurimpana haasteena esimiestyön, koska heidän pitää viedä isot muutokset läpi omissa työyhteisöissään.

On paljon erilaisuutta siinä johtamisessa, on nuoria, vanhempia, osa-aikaisia, kokoaikaisia, monikulttuurisia, vajaakuntoisia, osatyökykyisiä ja niin edelleen. (H1)

Ihmisestä välittämistä ja sitä ihmisen lähijohtamista, ohjaamista ja tukemista, niin sitä ei voi kuitenkaan täysin automatisoida, eikä robotti voi sitä tehdä, vaikka kuinka me koetetaan. (H1)

Riippuu kaupan alalla esimiehistä, et ne antaa tarpeeksi oppia ja antaa aikaa opiskella niitä asioita, et ne loksahda. (H3)

Koulutus

Eräs haastateltava on huolestunut ilmiöstä, että nuoret enemmän ajautuvat kuin hakeutuvat kaupan alalle. Hän arvelee 90-luvun koulu-uudistuksen vaikuttaneen asiaan. Aiemmin kauppakoulusta valmistui paljon nuoria myyjäksi niin erikoistavarakaupan puolelle kuin muuallekin. Liiketalouden perustutkinto sai ihmiset ajattelemaan siistiä toimistotyötä, ja silloin sitä löytyikin. Automaatio ja robotisointi ovat hävittäneet toimistotöitä. Aiemmin kaupan isoilla toimijoilla oli omat koulutuskeskukset ja kaupan ryhmät kouluttivat työntekijöitään. Kaupparyhmät toki kouluttavat vieläkin, mutta koulutus on pirstaloitunut ja lyhyempää.

Meillä on keskitetty rekrytointi, keskitetty perehdyttäminen eli kaikki työntekijät on kaksi ekaa päivää tällä. (H1)

Meillä on täällä kassakoulutusluokat. Me opetetaan heille tietyt asiat keskitetysti ja varmistetaan, et heillä on passit, pätevyudet kunnossa. (H1)

Ammatillisen koulutuksen reformi vaikuttaa erään haastateltavan mukaan nuorten hakeutumiseen kaupan puolelle, sillä liiketalouden työssäoppimispaikkoja ei tahdo löytyä muualta kuin kaupan puolelta. Toinenkin haastateltava uskoo työpaikalla kouluttautumisen ja asioihin perehtymisen lisääntyvän koulutusreforminkin myötä. Työssäoppimisen hän näkee positiivisena, sillä ammatista saa silloin realistisemmän kuvan, ja se nopeuttaa talon tavoille oppimista. Kyseisen haastateltavan osuuskaupassa on jatkuvasti työssäoppijoita. Sama osuuskauppa tekee ammatillisten oppilaitosten kanssa aktiivisesti yhteistyötä, jolloin joistakin työssäoppijoista saadaan työntekijöitä. Haastateltava kokee työssäoppimisen olevan ehkä osuuskaupan tärkein rekrytointikanava.

Me tehdään meidän alueen ammatillisten oppilaitosten kanssa aktiivista yhteistyötä ja se jatkuu. Työpaikkaohjaajien kouluttaminen on meidän panos siihen, että me varmistetaan se, että he saavat myös sen tuen ja opin. Me hoidetaan työnantajan puolelta se asia huolella. (H2)

Tyypillisesti niin, että he käy meillä harjoittelussa ja sit he tulee kesätoihin ja sitten se sieltä jatkuu. Tärkein kanava ehkä meidän rekrytoinnissa. (H2)

Sama osuuskauppa kehittää yhteistyötä Bovalius-instituutin kanssa. Bovalius on ammatillinen erityisoppilaitos. Yhteistyö on tällä hetkellä vasta suunnitteluvaiheessa.

Eräs haastateltava toteaa, että kaupan alalla pärjää ilman muodollista koulutusta. Hän nostaa esille asenteen tärkeyden.

Asenne ratkaisee tässä. Millä asenteella ja otteella sä työtä teet ja asiakkaita kohtaat ja hommia hoidat. (H2)

4.4.3 Osatyökykyiset

Erään haastateltavan mukaan osatyökykyiset ovat henkilöitä, joilla on jokin vamma tai sairaus, jonka vuoksi he eivät pysty tekemään kaikkia työtehtäviä. Osatyökykyinen voi olla osasairaslomalla, työkokeilussa tai lievästi kehitysvammainen. Suurin osa osatyökykyisistä on henkilöitä, joilla tilanne on tilapäinen. Henkilöllä saattaa olla olkapää-, polvi- tai selkävaiva tai hän voi toipua jostakin leikkauksesta. Tyypillisesti tuki- ja liikuntaelinten sairauksista kärsivät palaavat töihin osasairasloman turvin ja vähitellen heidän työtuntejaan nostetaan. Lisäksi heidän työtään mukautetaan.

Me ymmärretään osatyökykyisellä ihmisellä henkilö, joka on ns. normaali työntekijä, mutta jolla on joku rajoite tehdä sitä työtä. (H1)

Se työ kevennetään sillä tavalla, että se ei vahingoita ihmistä, vaan se tukee toipumista ja pystytään sit sinne töihin palaamaan loppujen lopuksi ihan kokonaan työkykyisenä. (H2)

Kaikki haastateltavat kertovat tuki- ja liikuntaleinsairauksien aiheuttavat eniten osatyökykyisyyttä. Kaksi haastateltavaa mainitsee psyykkiset syyt seuraavaksi yleisempänä syynä.

Eräs haastateltava arvelee laajempien ja tarkempien työhöntulotarkastuksien vaikuttaneen osatyökykyisten määrän lisääntymiseen. Ennen tarkistettiin vain työntekijän fyysinen kunto, nykyään myös henkinen. Työhöntulotarkastuksessa voidaan havaita henkilön osatyökykyisyys, mitä ei työhaastattelussa ole havaittu. Työsopimusta ei kirjoiteta ennen hyväksyttyä työhöntulotarkastusta. Lisäksi haastateltava arvelee, että nykyisin haetaan entistä herkemmin apua ja sairaslomaa elämän vaikeisiin tilanteisiin kuin ennen.

Kaksi haastateltavaa toteaa osatyökykyisten määrän nousseen sen takia, kun asioille on alettu tekemään jotakin.

Vaihtoehdot olivat enemmän sitä et sä oot joko täysin työkykyinen tai työkyvytön. Elikkä jos sulla oli joku rajoite, niin annettiin henkilökunnan olla pitkällä sairaslomalla niin kauan kun se asia tuli kuntoon, jos oli tullakseen. (H1)

Aikaisemminhan ihmiset olivat pitempään sairaslomilla ja se oli mustavalkoisempaa; joko sä oot täysin työkykyinen tai täysin työkyvytön. Nyt siinä on myöskin se välimuoto, joka tarkoittaa, et näitä järjestelyitä meidän pitää pystyä tekemään. (H2)

Työpaikoilla on harjoittelijoita, työkokeilussa olevia henkilöitä sekä muutama kehitysvammainen töissä.

Siellä on vähän erilaisia taustoja. Joku on tullut oppilaitoksen kautta, joku on sit sen ikäinen, ettei todellakaan ole tullut oppilaitoksen kautta, vaan on tullut ehkä enemmänkin jonkun työtoiminnan kautta, mutta saanut jalkaa oven väliin. On toiminut hyvin ja hänestä on tullut osa kalustoa ja sit hän jatkaa meillä. (H2)

Meillä taitaa tällä hetkellä olla noin 35 kehitysvammaista työntekijää ihan palkkalistoilla. (H1)

Meillä on tällisiä harjoittelijoita, palkattomia harjoittelijoita. Semmoistahan me on tarjottu tässä talossa. He ei oo meidän palkkalistoilla, he on harjoittelemassa jonkun määrätyn viikon, kuukauden. Heillä on sitten se tukihenkilö koko ajan mukana tekemässä sitä. (H3)

Henkilökunnan määrä on vähentynyt ja työn tehokkuusvaatimukset lisääntyneet. Eräs haastateltava näkee yhteyden työn tehon ja tuottavuuden noston sekä lisääntyneiden työkykyongelmien välillä.

Tää työ on hyvin raskasta elikkä tehoja haetaan koko ajan lisää. Niin huomaa, että ihmisten paikat ei enää kestä samalla tavalla sitä. (H1)

Kyllähän maailma on tässä mielessä muuttunut tosi merkittävästi viimeisen 10-15 vuoden aikana. Jos silloin oli kohtuullisen pienehkössä S-marketissa töissä 20 ihmistä, nyt on vain 9-10. (H2)

Eräs haastateltava kertoo yrityksen miettineen uusia ulkoistusmalleja tavarakuoriin, koska tavaroiden käsittely aiheuttaa työkykyongelmia. On pohdittu, voiko raskaimpia työvaiheita ulkoistaa. Haastateltava näkee todennäköisenä, että he joutuvat jossain vaiheessa ulkoistamaan raskaimpia työvaiheita estääkseen osatyökykyisten määrän lisääntymistä.

Mut kyllä sitä hyllytystyötä ihan varmasti tehdään jatkossakin, koska koko ajan tuotevalikoima kasvaa ja kaikki tuotteet ei voi olla massoissa ja paaleissa. (H1)

Mut kuka tekee sen raskaimman vaiheen, et ne saadaan niin hollille siihen, ettei sen henkilön tarvitse itse roudata ihan mistä tahansa. (H1)

Siinä toimitaan niiden paalien ja isojen myyntierien kanssa. Mut onko se sitten myyjän työtä? Mikä on sitten se myyjä? Vai syntyykö tässä ihan uusia ammattikuntia? Eroaako tämä logistiikkaprosessi? (H1)

Eräs haastateltava nostaa esille myös kassanhoitajan työn raskauden, sillä kassanhoitaja joutuu käsittelemään suuria tavaramääriä ja tekemään toistuvia ranneliikkeitä.

Haastateltava kertoo nähneensä messuilla kassapöytiä, jossa yksi kassanhoitaja hoitaa kahta hihnaa. Hän miettii, onko se enää inhimillistä.

Jopa kassatyö, vaikka sitä moni ajattelisi, et se on köykäisin vaihe ja se voi ollakin jossakin tilanteessa kaupassa. Mutta se tavaramäärä, mitä kassanhoitaja joutuu siinä hihnalla käänteleä ja väänteleä ja nostelemaan työvuoronsa aikana. Ja jos sitä tekee päivästä toiseen, toistuvia ranneliikkeitä ja muita, niin ei ne paikat kestä sitäkään. (H1)

Haastateltavien mielestä puutteellinen kielitaito ei tee kaupan työntekijästä osatyökykyistä. Kielitaidon pitää kuitenkin olla riittävä asiakaspalvelutilanteisiin. Haastateltavien mukaan puutteita kielitaidossa voi olla, mutta se ei estä työntekoa, eikä aiheuta ongelmia.

...Pitää semmoinen kielitaito olla et sä pärjää asiakaspalvelutilanteissa. (H1)

Hän ymmärtää asiakasta ja asiakas ymmärtää häntä. Kielitaito pitää olla sen verran hyvä, koska meidän työkieli on suomi. (H3)

Mä en muista nyt yhtään tapausta, missä kielitaito ois ollut millään tavalla relevantti. (H2)

Erään haastateltavan mukaan kielitaito voi kuitenkin osoittautua haasteeksi siinä vaiheessa, kun henkilö haluaa edetä vastuutehtäviin. Luku- ja kirjoitustaito on tärkeä, koska työntekijän on omaksuttava asioita myös kirjallisesti ja tuotettava itse raportteja. Haastateltava toteaa yhä useamman toisen sukupolven maahanmuuttajien edenneen myymälävastaavien tehtäviin.

Eräs haastateltava kertoo, että pääkaupunkiseudulla alettiin yritys vastuunäköku-
masta järjestää ammattikursseja, jonne valittiin maahanmuuttajataustaisia henkilöitä. Ensimmäinen kurssi pidettiin talvikauden 1999 - 2000 aikana ja niitä on sen jälkeen järjestetty noin kymmenen. Viimeisen 10 - 15 vuoden aikana maahanmuuttajataustainen työvoima on kuitenkin rekrytoitu normaalien rekrytointikanavien kautta.

Haastatteluissa ikää ei mainita osatyökykyisyyden aiheuttajaksi. Iän merkitys tuodaan kuitenkin esille, koska kaupan alan työt ovat fyysisesti rankkoja ja jatkuvasti tulee uusia järjestelmiä.

61-vuotiaana alkaa olla niin monenlaista; että olen hitaampi ja en pysty ihan kaikkea tekemään. Sit sitä työtä muokataan sen mukaisesti, mitä ihminen pystyy. (H2)

Opinko mä kaikki, pystynkö mä kaikki, pysynkö mukana? (H3)

Erään haastateltavan mukaan heillä työskentelee esimerkiksi masennuksesta toipuvia tai kaksisuuntaista mielialahäiriötä sairastavia. Hän kertoo onnistuneen esimerkin työntekijästä, jota asiakaskontakti ja -paine ahdistavat. Yritys vähensi ulkoa ostettavaa siivoustyötä ja antoi kyseisen henkilön tehtäväksi huolehtia ravintolasali joka aamu asiakaskuntoon.

Työ, joka joka tapauksessa tarvii tehdä. Mietittiin vaan, että tekeeks sen meille joku ulkoistettuna vai tekeekö hän. Hänet saatiin palautettua työkykyiseksi tämmöisen järjestelyn kautta. (H2)

Useimmiten mielenterveyskuntoutujien työtä mukautetaan tuntimäärää sopeuttamalla, pääsääntöisesti työaika lyhentämällä. Paniikkihäiriöistä ja ahdistuneisuudesta kärsivän työntekijän työnkuvaa muokataan asiakaspalvelutyötä vähentämällä esimerkiksi kuorman purkamisella useita tunteja ennen yksikön aukeamista.

Toinen haastateltava kertoo huomanneensa yksittäisten tilapäisten sairauslomien lisääntyneen nuorilla mielenterveyden oireilun vuoksi.

Harvemmallä 50-vuotiaalla on tälläsiä tilapäisiä sairauspoissaoloja ollut semmosen syyn takia, mutta nuorilla on. (H3)

Haastateltavat näkevät osatyökykyisten työllistämisen haasteellisena. Yrityksellä on heitä niin paljon, ettei ole resursseja ottaa muualta tulevia osatyökykyisiä. Eräs haastateltava kertoo tietoisesta päätöksestä hoitaa omat osatyökykyiset työntekijät.

Meillä on heitä sen verran paljon, että meillä ei tässä vaiheessa ole resursseja siihen, että me lähdettäis sitten työllistämään muualta tulevia osatyökykyisiä merkittävässä määrin. (H2)

--Meille on kunnia-asia se, että me hoidetaan meidän omat osatyökykyiset ja pidetään huoli heidän työkyvystään. (H2)

Kaupan velvollisuus on ainakin huolehtia omista osatyökykyisistään. (H1)

Mehän ei palkata, tällä hetkellä meillä ei ole palkattuna sellaista, et me tiedettäis henkilö on osittain vaan työkykyinen. (H3)

Erään haastateltavan mukaan moni ajattelee, että jollei pääse muualle töihin, voi mennä kauppaan töihin. Tai vanhemmat pelottelee lapsiaan, että jollei käy kouluja, joutuu kauppaan töihin. Aiemmin on mukautettuja töitä löytynyt kaupan puolelta, mutta ei enää. Kaupan työ on hyvin raskasta, tehoja haetaan koko ajan lisää ja käsiteltävät tavaramäärät ovat kasvaneet. Erikoistuminen voi olla ratkaisu osatyökykyisille, opintojen jatkaminen ja erikoisosaamisalueen opiskeleminen.

Ei ne työt kevyemmäksi siellä toimipaikassa muutu. (H1)

Pystyykö sitä kaupan työtä edes tekemään vuosikymmeniä, onko se enää terveyden kannalta mahdollista? (H1)

Osatyökykyiset tekevät kassatyötä. Yksi haastateltava kertoo tyypillisemmän työtehtävän olevan itsepalvelukassan kassatehtävät eli sen hoito ja valvonta. Niissä voi työskennellä tyypillisesti myös henkilö, joka toipuu jostakin asiasta. Itsepalvelukassan etuna on se, että siinä pystyy vähän liikkumaan.

Jos ajatellaan työkykyynäkökulmaa, me tarvittaisiin enemmän niitä ip-kassoja. (H2) (Ip-kassa tarkoittaa itsepalvelukassaa.)

Kassatyöhön se liittyy, sillä hyllytystyö on joka paikassa ihan yhtä rankkaa. (H3).

Prismassahan on mahdollisuus sopeuttaa aika isosti sitä, mitä sä teet ja mitä sun ei tarvii tehdä. Mut sit kun me mennään S-markettiin taikka pieneen Saleen, pääkaupunkiseudulla Alepaan, niin siellä kun pitäis kaikkien vähän tehdä kaikkia. (H2)

Erään haastateltavan mukaan töiden sopeuttaminen tulee kysymykseen tilapäisesti. Iltavuoron aikana esimerkiksi työntekijän on kyettävä tekemään kaikki eteen tulevat työtehtävät. Silloin voi tulla tehtäviä, joissa saattaa käsi rasittua.

Eihän työntaja voi jokaiselle räätälöidä omia työvuoroja sillä lailla, että kaiken ottaa huomioon. (H3)

Toinen haastateltava kertoo, että kassanhoitajan työtä voidaan mukauttaa valitsemalla kaksikäsisistä kassoista oikea puolisuus. Isoissa yksiköissä kassan sijainnilla on merkitystä, sillä asiakasvirrat kohdistuvat tiettyihin kassoihin. Monesti Prismat ovat kaksikerroksisia ja yläkerran kassoilla käsitellään vähemmän päivittäistavaraa. Työaikojen avulla voidaan myös sopeuttaa eli työvuorot sijoitetaan ruuhkavuorojen ulkopuolelle.

Meillä on saarekekassa, pystytään työpäivän välillä vaihtamaan, et se tekee välillä eripäin sitä. Elikkä otetaan oikealla välillä ja välillä vasemmalla kädellä vastaan. (H3)

Tuki- ja liikuntaelinten ongelmassa on tyypillistä, ettei tarvitse hyllyttää juomia, lihajalosteita tai maitotuotteita. Työtehtävien sopeuttaminen edellyttää esimiehiltä hyvää suunnittelua ja avoimuutta työyhteisössä. Avoimuus synnyttää positiivista, sosiaalista painetta, jolloin työntekijät huolehtivat myös toisistaan.

Isoissa yksiköissä on helpompi sopeuttaa työtehtäviä. Pienissä Sale-myymlöissä tai Alepoissa kaikkien tulisi tehdä kaikkia töitä, joten töitä voidaan joutua muokkaamaan

oman yksikön ulkopuolella. Kaksi haastateltavaa toteaa, ettei aina omassa yksikössä pystytä muokkaamaan työtä osatyökykyisille sopivaksi.

Ja sit voi käydä sillä tavalla et ihmiselle joudutaan se työ muokkaamaan ihan jossakin muualla kuin omassa yksikössä. (H2)

Siinä alettiin miettimään toisaalta sen itse kyseisen toimipaikan sisällä tehtäviä, jopa sen työtehtävän sisällä olevia ja sit toisaalta katsomaan, miten me voitais liikuttaa ihmisiä ketjusta toiseen, jopa toimialalta toiseen. (H2)

Osatyökykyisten työllistäminen on isompi yhteiskunnallinen kysymys erään haastateltavan mielestä. Haastateltava pohtii, miten ratkaistaan yhtälö työtehojen ja tuottavuuden kasvaessa ja ihmisten työkykyongelmien lisääntyessä. Ongelma koskettaa muitakin toimialoja. Kyseinen haastateltava näkee henkilöstöpalveluyritykset yhtenä ratkaisuna, sillä ne auttavat työtä ja tekijää kohtaamaan toisensa. Hän pitää niiden roolia merkityksellisenä, sillä niiden avulla työntekijä voi suunnitella omat työvuoronsa vapaasti, eikä ole sidottu työnantajan tekemiin työvuorolistoihin. Esimerkiksi akateemisesti koulutettu henkilö voi tehdä työtä puoli päivää kaupassa ja toisaalla loppu, saaden itselleen mielekkään kokonaisuuden. Työkorin kokoaminen edellyttää henkistä yrittäjyyttä työntekijältä ja on mahdollista isommissa kaupungeissa. Maakunnissa haasteita tuovat matkat ja etäisyydet.

Mä nään pikkasen synkkänä tän tulevaisuuden, et kun koko ajan lisääntyy työtehot, tuottavuus. Raskasta työtä vähittäiskaupassa, etenkin marketyksikössä ja tulevaisuudessa ja koko ajan on enemmän ja enemmän ihmisiä, et heillä on joku ongelma. Miten tää yhtälö tullaan ratkaisemaan, jopa ihan yhteiskunnan kannalta? (H1)

Täällä on Helsingin seudulla ihmisiä, ketkä tekee ihan omasta vapaasta tahdosta just henkilöstöpalveluyritysten kautta töitä. Koska he voivat itse suunnitella omat työvuorolistansa eli he valitsee sieltä ne vuorot. (H1)

Jäis vaan odottelemaan, et mulle löytyis se vakituinen työpaikka ja 8 tuntia vielä toivon mukaan maanantaista perjantaihin kahdeksasta neljään. Niin, eihän niitä oo. (H1)

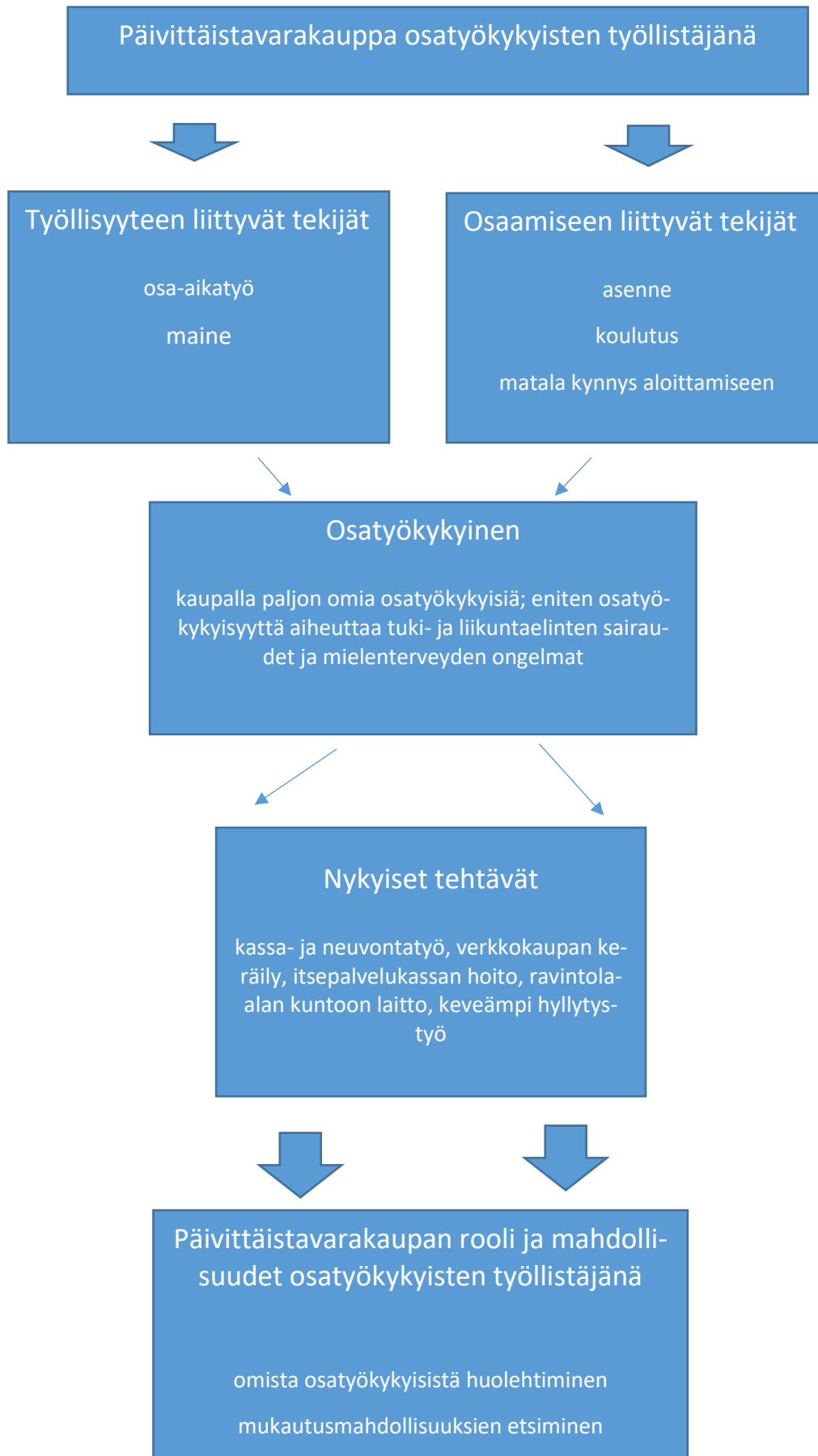
*Joutuukin ehkä miettimään sen, että tekeekin tietyn ajan jotain työtä, vaikka tietyn viikkotunnin ja sen lisäksi sä teetkin jossain muualla jotakin ja näistä kahdesta saat koottua itselle sen. Eli tämmöisellä työko-
riajattelulla-. (H1)*

4.5 Yhteenveto tuloksista

Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset ovat: Mikä on päivittäistavarakaupan rooli ja mahdollisuudet osatyökykyisten työllistäjänä? Minkälaisissa työtehtävissä osatyökykyiset työskentelevät tällä hetkellä?

Puusan (2011b, 123) mukaan synteesi kokoaa tulosten pääseikat yhteen ja auttaa vastaamaan ongelmiin. Päätuloksista laadittiin kuvio, joka havainnollistaa tuloksia (Ks. kuvio 13). Jotta kuvion voisi ymmärtää, sen täytyy olla samalla sivulla ja siksi se alkaa, vasta sivulta 62.

Kuvio 12. Tutkimukset tulokset

Työllisyyteen liittyvät tekijät

Kauhasen (2016, 28) mukaan moni tekee palvelualoilla osa-aikatyötä vastentahtoisesti. Toisaalta hänen tutkimuksensa mukaan noin 7 % vastaajista ei halua tehdä koko-aikatyötä. Myös tässä tutkimuksessa eräs haastateltava kertoi, etteivät kaikki halua tehdä koko-aikatyötä. Osa-aikatyö voi siten olla myös syy hakeutua alalle. Osa-aikatyötä on kaupassa tarjolla sitä haluaville. Osatyökykyisillä voi olla ongelmia fyysisen tai psyykkisen jaksamisen kanssa, jolloin mahdollisuus tehdä osa-aikatyötä saattaa tarjota väylän työelämään. Työntajien on helppo mukauttaa työntekijän tuntimääriä tilanteen niin vaatiessa. Kokoaikainen työntekijä voi siirtyä osa-aikaiseksi tilapäisen osatyökykyisyyden kuten esimerkiksi leikkauksesta toipumisen ajaksi. Kaupassa työskentelee paljon nuoria ja opiskelijoita, joiden avulla vähentyneet tunnit on helppo paikata.

Kauppan tehokkuusvaatimukset ovat kasvaneet. Erään haastateltavan mukaan ”Tehtäviä haetaan koko ajan lisää”. Kauhanen (2016,37) toteaa, että 69 % työnantajista kertoo kannattavuus- ja kustannussyiden olevan syy osatyön tekemisen. Työntekijöitä ei kannata pitää työvuorossa silloin, kun työtehtäviä ei ole. Toiseksi yleisin syy osa-aikaisuuteen työntajien mielestä on työvoiman tarpeen vaihtelu kaupassa kausittain. Myös tässä tutkimuksessa tuli esille kausivaihtelut.

Pamin vetovoimabarometrin (2017) mukaan kaupan alan houkuttelevuus on laskenut edelliseen vuoteen verrattuna. Maineindeksin perusteella kuitenkin kaupan merkitys työllistäjänä, investoijana ja verojen maksajana koettiin suurimpana muihin tutkimuksessa mukana olleihin aloihin verrattuna. (Kuluttajapalveluiden arvostus on teollisuutta huonompi -vielä toistaiseksi 2017.) Tässä tutkimuksessa erään haastateltavan mukaan vanhemmat saattoivat pelotella lapsiaan sillä, että mikäli ei käy kouluja, joutuu kauppaan töihin. Lisäksi on ajateltu, että kauppaan pääsee töihin, jollei muualle pääse. Tämän tutkimuksen mukaan osatyökykyisen ei ole helppo päästä päivittäistavarakauppaan töihin.

Osaamiseen liittyvät tekijät

Ala-Kauhaluoman ym. (2017, 80-81) tutkimuksen perusteella tärkeimmät kriteerit uusien osatyökykyisten työntekijöiden palkkaamiseen ovat: asenne, osaaminen ja motivaatio. Tässä tutkimuksessa ilmeni, ettei osatyökykyisiä pystytä palkkaamaan. Näin ollen työnantajien ilmoittamat syyt osatyökykyisten palkkaamiseen eivät selvinneet. Sen sijaan rekrytointia käsiteltiin yleisesti. Myös tässä tutkimuksessa korostettiin asennetta eli ”asenne ratkaisee”. Osaaminen ja motivaatio ei noussut varsinaisesti esille rekrytoinnista puhuttaessa. Kaupan alalle voi työllistyä ilman aiempaa osaamistakin, sillä työn alkuun pääsee lyhyellä perehdytyksellä. Motivaatiota saattaa kuvata valmius työskennellä epätyypillisinä aikoina. Haastateltava kertoi, että mikäli etsii aamupainotteista päivätyötä, kaupan ala ei ole oikea ala.

Ala-Kauhaluoman ja muiden tutkimuksen (2017, 42-44) mukaan yleisin syy, miksei osatyökykyisiä ole palkattu on se, ettei osatyökykyisiä ole havaittu rekrytoinneissa. Syynä siihen, ettei havaintoa ole tehty, voi olla se, ettei osatyökykyisyys ole ilmennyt tai ettei rekrytointia ole suunnattu erityisesti osatyökykyisiin. Tässä tutkimuksessa haastateltava kertoi, että mikäli työhaastattelussa ei havaita henkilön osatyökykyisyyttä, se voidaan havaita työhöntulotarkastuksessa. Jokaisen työntekijän on käytävä työhöntulotarkastuksessa ennen kuin työsopimus kirjoitetaan. Kyseisessä osuuskaupassa henkilön osatyökykyisyys havaitaan viimeistään työhöntulotarkastuksessa. Haastateltava myös kertoo, etteivät he palkka tällä hetkellä henkilö, jos tiedetään henkilön olevan osatyökykyinen

Osatyökykyinen

Osatyökykyisen käsite ei ole Paanetojan (2016, 25) mukaan selkeä ja vakiintunut ja ongelmia aiheutuu siitä, ettei se ole synonyymi vammaiselle tai vajaakuntoiselle. Tässä tutkimuksessa haastateltavat käsittivät osatyökykyisyyden tutkimuksen kannalta oikein. Toisaalta haastateltavat mainitsivat myös kehitysvammaiset. Kehitysvammaisia koskevat lainaukset sisällytettiin tutkimukseen, koska se on yksi osoitus yrityksen vastuullisuudesta. Lisäksi esimerkkien perusteella voidaan päätellä, että kaupasta löytyy työtehtäviä myös henkilöille, jotka eivät ole täysin työkykyisiä.

Tässä tutkimuksessa ilmeni, että kaupalla on paljon omia osatyökykyisiä. Eniten osatyökykyisyyttä aiheuttaa tuki- ja liikuntaelinsairaudet ja toiseksi eniten mielenterveyteen liittyvät ongelmat. Haastateltavat kertoivat osatyökyisten määrän lisääntyneen. Kela tilastoi sairauspäivärahojen saajia ja maksettuja sairauspäivärahoja. Tilasto palvelu- ja myyntityöntekijöiden määrästä (2018) tukee haastateltavien näkemystä.

Nykyiset tehtävät

Tämän tutkimuksen mukaan osatyökykyiset tekevät tällä hetkellä kassa- ja neuvontatyötä. Lisäksi osatyökykyiset voivat tehdä verkkokaupan keräilyä tai toimia myös itsepalvelukassan hoitajana. Eräässä osuuskaupassa yksi osatyökyinen työntekijä työskentelee läheisessä ravintolassa laittaen sen aamuisin asiakaskuntoon. Osatyökyisten työntekijöiden työnkuva voidaan muokata keventämällä hyllytettäviä kuormia eli raskaiden lihajalosteiden ja juomien sijaan hyllytetään teollisia ruokavalmisteita. (Ks. kuvio 13.)

Kuvio 13. Työtehtävät, mitä osatyökyiset tekevät tällä hetkellä päivittäistavarakaupassa

Mikäli työntekijän edellytykset ja työn vaatimukset eivät kohtaa, voidaan työtä mukauttaa. Mukauttaminen tarkoittaa työaikojen järjestelyä tai työtehtävien räätälöintiä yhdessä työnantajan ja työntekijän kanssa. (Nevala & Vuorento 2015, 10.) Tässä tutkimuksessa mukauttamista tehtiin työaikoja mukauttamalla. Työntekijältä on voitu mukauttaa asiakaspalvelutyötä sijoittamalla osa hänen työvuorostaan kaupan

aukioloaikkaa edeltäviin tunteihin. Mukauttamista tehdään myös työajan lyhentämällä.

Kassanhoitajan työtä voidaan mukauttaa sijoittamalla hänet tietynlaisen kassapöydän äärelle. Hän voi työskennellä tavaramääriltään pienemmillä kassoilla kuten esimerkiksi yläkerrassa tai kassalinjaston alkupäässä kaukana juomaosastosta. Myös kassanpuoleisuudella voidaan mukauttaa, mikäli kassanhoitajan osatyökyky johtuu tietyn käden toiminnasta.

Päivittäistavarakaupan rooli ja mahdollisuudet osatyökykyisen työllistäjänä

Aina omassa yksikössä ei pystytä muokkaamaan työtä osatyökykyisille sopivaksi. Nevalan ja Vuorennon (2015, 10) mukaan mukauttamista on myös ratkaisut, mitä tehdään työympäristön esteettömyyteen, työn apuvälineisiin tai toisen antamaan apuun liittyen. Voi olla mahdollista, ettei kaikkia toimipaikalla tehtäviä ratkaisuja ole tunnistettu mukautukseksi.

Päivittäistavarakaupan rooli osatyökykyisten työllistäjän on ensisijaisesti huolehtia omista osatyökykyisistään. Vaikka kaupassa tarvitaan työntekijöitä, ovat tehokkuusvaatimukset kasvaneet niin koviksi, ettei kaupan ulkopuolisten osatyökykyisten palkkaamiseen näytä olevan mahdollisuutta.

4.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Hirsjärven ja muiden (2015, 231) mukaan tutkimusta voidaan arvioida monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja käyttäen. Arviointiin liitetään yleensä käsitteet reliabelius ja validius. Reliabelius tarkoittaa mittausten toistettavuutta ja kykyä antaa eissattumanvaraisia tuloksia. Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän kykyä mitata sitä, mitä on tarkoitus mitata. Käsitteet reliabelius ja validius yhdistetään usein kvantita-

tiiviseen tutkimukseen ja niiden käyttöä pyritään välttämään kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuutta on kuitenkin arvioitava jotenkin. (Hirsjärvi 2015, 231- 232.)

Johdannossa tuotiin esille tutkijan työkokemus kaupan myyjänä ja ammatillisen erityisoppilaitoksen opettajana. Tiedolla on voinut olla vaikutusta aineiston keräämiseen, analyysiin tai tulkintaan. Lukijaa tieto auttaa ymmärtämään tutkijan päätöksiä.

Hirsjärven ja muiden (2015, 309) mukaan tutkimus on tutkijan tulkinta tietyistä aineistoista ja lähteistä. Tutkijalta edellytetään menetelmällistä objektiivisuutta. Menetelmällinen objektiivisuus tarkoittaa lähteiden huolellista valintaa, tulkintaa ja esittämistä, vaikka ne eroaisivat tutkijan omasta käsityksestä. Tässä tutkimuksessa on tuotu esille myös tutkijan omista käsityksistä poikkeavia näkemyksiä perusteluineen, joten tutkimusta voidaan pitää menetelmällisesti objektiivisena.

Tutkimuksessa käytettiin kvalitatiivista tutkimusotetta, ja tutkimus toteutettiin teemahaastatteluiden avulla. Haastateltavat valittiin harkinnan perusteella ja lumipallo-otannalla. Saundersin ja muiden (2012, 289) mukaan lumipallo-otannan ongelmana voi olla se, että haastateltava suosittelee itsensä kaltaista haastateltavaa. Tässä tutkimuksessa henkilöstöjohtaja suositteli haastattelemaan palvelupäällikköä erilaisen toimenkuvan takia. Henkilöstöjohtajalla on kokemusta usean eri kaupan toiminnasta oman osuuskauppansa alueella. Palvelupäällikkö vastaa omasta yksiköstään ja siihen liittyvästä rekrytoinnista.

Puusan (2011a, 78) mukaan haastattelussa on monia virhemahdollisuuksia kuten reaktiivisuus- ja tulkintavirhekysymys. Reaktiivisuudella tarkoitetaan kysymystä siitä, missä määrin tutkija vaikuttaa saatuihin vastauksiin esimerkiksi johdattelemalla tai kysymysten asettelulla. Tulkintavirheitä voi syntyä, mikäli haastateltava ei ymmärrä kysymystä tai kun tutkija tulkitsee väärin saamiaan vastauksia. (Puusa 2011a, 78.) Ky-

symykset laadittiin niin, etteivät ne johdatelleet liikaa. Kysyttiin esimerkiksi, minkälaisia osatyökykyisiä yrityksessä työskentelee. Haastateltavat eivät maininneet kielitaidontaa työntekijää osatyökykyisenä. Vastauksen jälkeen esitettiin jatkokysymys kielitaitoon liittyen.

Haastattelu tapahtui haastateltavien työpaikalla, joten ympäristö edisti luottamuksellista ilmapiiriä. Tutkimuksen luotettavuutta lisäsi koenauhoitus haastattelujen alussa. Litterointi tehtiin pian haastatteluiden jälkeen ja tutkija litteroi itse aineiston. Tulkin-tavirheiden estämiseksi litteroitu aineisto kuunneltiin ja luettiin useampaan kertaan.

Tutkimuksen vaiheiden tarkka selostus lisää laadullisen tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston analyysissä on tärkeää kertoa luokittelun perusteet. (Hirsjärvi ym. 2015, 232.) Tässä tutkimuksessa on pyritty selostamaan tutkimuksen kaikki vaiheet tarkasti. Aineiston analyysi on selostettu ja se on havainnollistettu taulukoiden avulla.

Tutkittavien lukumäärä ei takaa laadullisen tutkimuksen onnistumista, vaan ratkaisevaa on laatu. Laadulla tarkoitetaan tutkijan kykyä tulkita haastateltavia ja tehdä niistä käsitteellisiä yleistyksiä. (Puusa ja Juuti 2011, 55.) Tutkija on pyrkinyt tulkitsemaan haastateltavia tuloksia vääristelemättä. Tulkinnan perusteeksi on esitetty alkuperäisiä haastatteluotteita.

Aaltion ja Puusan (2011, 157) mukaan tutkimus voi lisätä ymmärrystä tutkittavasta ilmiöstä, vaikka tulos olisikaan yleistettävää tietoa. Alasuutarin (2011, 250) mielestä tutkijan kannattaisi kertoa, kuinka hän todentaa analyysinsä kertovan myös muusta kuin aineistostaan. Tämän tutkimuksen tulos ei ole yleistettävissä, sillä se kuvaa vain kolmen S-ryhmän osuuskaupan työnantajan näkemystä. Tutkimus kuitenkin lisää ymmärrystä päivittäistavarakaupan mahdollisuuksista työllistää osatyökykyisiä, sillä kaupan alan haasteet ovat samankaltaisia kauppaketjuun kuulumisesta huolimatta. Kaupan alan haasteita käsiteltiin teoreettisessa viitekehyksessä ja niitä peilattiin tuloksiin.

5 Pohdinta

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää päivittäistavarakaupan mahdollisuutta työllistää osatyökykyisiä. Tutkimuksessa selvisi, että päivittäistavarakaupan rooli osatyökykyisten työllistäjänä on ensisijaisesti huolehtia omista, jo työsuhteessa olevista, osatyökykyisistään, eikä kaupan ulkopuolisten osatyökykyisten palkkaamiseen näytä olevan mahdollisuutta tällä hetkellä. Kaupan alalla osatyökykyiset tekevät pääsääntöisesti kassatyötä. Lisäksi osatyökykyiset voivat tehdä verkkokaupan keräilyä, neuvontatyötä tai hoitaa itsepalvelulukassaa. Myös kevennetty hyllytys kuuluu osatyökykyisten tehtäviin. Yksi osatyökykyinen kunnosti aamuisin läheisen ravintolan asiakaskuntoon.

Osuuskaupoilla on ollut opiskelijoita harjoittelijoina. Ammatillisen reformin myötä oppiminen työpaikoilla lisääntyy entisestään. Haastateltavat suhtautuivat työssäoppijoihin positiivisesti. Eräs haastateltava koki työssäoppijat jopa yhtenä tärkeimpänä rekrytointikanavana. Myös erityisopiskelijat käyvät kaupoissa työssäoppimassa. Kaupan resurssit eivät riittäne kaikkien opiskelijoiden ja erityisopiskelijoiden kouluttamiseen. Oppilaitoksesta tarvitaan kenties tukihenkilö mukaan koko työssäoppimisen ajaksi. Tukihenkilö voi tukea myös pientä ryhmää erityisopiskelijoita. Tukihenkilöstä hyötyisi erityisopiskelijoiden lisäksi myös muut opiskelijat.

Sijoittumiskyselyn mukaan kaikki liiketaloutta opiskelevat erityisoppilaat eivät työllisty valmistumisen jälkeen. Osa heistä on ollut kaupassa työssäoppimassa. Kelan tutkimuksen mukaan valmistumisen jälkeistä siirtymistä työelämään ei tueta riittävästi. (Koskenvuori 2017.) Kaupan ja erityisoppilaitoksen kannattaisi kehittää yhteistyötään, jotta opiskelijan siirtyminen oppilaitoksesta työntekijäksi onnistuisi mahdollisimman jouhevasti. Kaupan omasta henkilökunnasta voisi kouluttaa oppilaitoksessa tukihenkilöitä, joka tukee työelämään siirtymisessä. Koulutuksen turvin tukihenkilönä toimiminen ei ole liian haastavaa. Tukihenkilönä toimiminen voisi tuoda myyjälle lisähaastetta ja -motivaatiota omaa työhön.

Tässä tutkimuksessa selvisi, että eräs osuuskauppa kehittää parhaillaan yhteistyötä ammatillisen erityisoppilaitoksen kanssa. Yhteistyön kehittäminen on vielä kesken, eikä tutkijalla ole tietoa sen sisällöstä. Yhteistyö voi painottua työssäoppimiseen, ei erityisopiskelijan siirtymiseen työelämään. Yhteistyö on joka tapauksessa tärkeää.

Haastateltavat kertoivat, ettei osatyökykyisille aina löydy työtä omasta yksiköstä. Eräessä toimipaikassa päädyttiin toimialat ylittävään ratkaisuun, sillä myyjä työskenteli ravintolan puolella aamulla. Ravintolapalveluita löytyy monen toimipaikan läheltä, joten tätä ratkaisua voi kokeilla muissakin yksiköissä.

Österlundin ja muiden selvityksen (2017) mukaan hävikin pienentämiseen liittyviä työtehtäviä jäi tekemättä esimerkiksi kiireen vuoksi. Savelan mukaan yrityksistä löytyy aina töitä, jotka eivät varsinaisesti kuulu kenellekään tai joita ei ehditä tehdä. (Helkkula n.d.) Kauppa voisi palkata osatyökykyisen tekemään hävikkiin liittyviä tehtäviä. Tehtävät sopinevat suurimmalle osalle osatyökykyisiä, sillä ne eivät ole fyysisesti raskaita, eikä niihin liity asiakaspaineita.

Eräs haastateltava toi esille työkorjaajatteluun. Mikäli osatyökykyinen kykenee itsenäisesti rakentamaan itselleen mielekkään ja riittävän määrän työtunteja eri yksiköistä, hän saa haluamansa paketin. Kyseinen haastateltava piti henkilöstöpalveluyritysten roolia merkittävänä. Jos joku henkilöstöpalveluyritys keskittyisi nimenomaan osatyökykyisiin, kyseisestä yrityksestä löytyisi osaaminen ja tieto erilaisista osatyökykyyn liittyvistä haasteista. Kun päivittäistavarakauppa tilaa työntekijän, henkilöstöpalveluyritys välittäisi tämän pyynnön suoraan kohdennettuna oikealle henkilölle. Osatyökykyisiin keskittyvästä henkilöstöpalveluyrityksestä saattaisi löytyä työntekijöitä lyhyempiin vuoroihin. Kaupan alalla voidaan teetättää neljän tunnin vuoroja. Osatyökykyinen, jolla on jaksamisongelmia, saattaa ottaa tyytyväisenä lyhyemmän vuoron verrattuna täysin työkykyiseen henkilöön.

Savela on Helkkulan (n.d.) mukaan miettinyt, että kauppakeskuksen yritykset yhdistäisivät työvoiman tarpeensa. Jos liike tarvitsee työvoimaa vain yhtenä päivänä viikossa, liikkeet voisivat yhdessä työllistää osatyökykyisen henkilön. Tämä edellyttää yhteistyötä kilpailijoiden kesken. Osatyökykyinen henkilö voisi hyllyttää Prismassa klo 6.00 – 9.00 ja tauon jälkeen mennä purkamaan vaatekuormaa johonkin toiseen kauppakeskuksen liikkeeseen. Muutaman tunnin työrupeamien koordinoimiseen tarvitaan henkilöstöpalveluyritystä, jollei osatyökykyinen työntekijä sitä syystä tai toisesta pysty itse hoitamaan. Näkemykseni mukaan kaupalla ei ole resursseja koordinoida kyseistä toimintaa.

Kaupan alalla on kohdanto-ongelma työvoiman saatavuuden suhteen. Toisaalta työpaikkoja on tarjolla, mutta niihin ei löydy tekijöitä, toisaalla on liikaa työntekijöitä työpaikkoihin nähden. Haastatteluissa ilmeni, että kauppa on ajautumassa ns. läpimenoammattiksi ja ettei kaupan urapolkuja tunneta riittävästi. Kaupan tulisikin tiedottaa paremmin uramahdollisuuksistaan. Kaupan ala kehittyy koko ajan, joten ala tarjoaa haasteita niitä haluaville. Jos työkyky rajoittuu joko tilapäisesti tai pysyvästi, kauppa haluaa huolehtia omista työntekijöistään niin, että he pystyvät työskentelemään. Alati muuttuvassa maailmassa tämä tekee kaupasta turvallisen työpaikan, ja kaupan kannattaisikin tiedottaa siitä enemmän.

Päivittäistavarakaupassa työskentelee tällä hetkellä jonkin verran kehitysvammaisia. Tämä osoittaa kahta asiaa. Kaupasta löytyy mukautettavia työtehtäviä ja kauppa haluaa kantaa yhteiskuntavastuuta. Osatyökykyisyyttä aiheuttaa moni asia ja ei ole yhtä oikeaa ratkaisua työllistämisen lisäämiseksi. Eräs haastateltava näki vaihtoehtona kouluttautumisen. Kaupan alalle on ennakoitu uusia ammatteja, osatyökykyinen voisi kouluttautua niiden taitajaksi. Kauppakeskus Eastoniin tuli Suomen ensimmäinen robotti nimeltään Kaima. Kaiman tarkoitus on viihdyttää. Opetushallitus ennakoi yhdeksi uudeksi ammatiksi seremoniamestarin. Ottamatta kantaa robotin ja osatyökykyisen työntekijän kustannuksiin, nostan esille asiakasnäkökulman. Henkilökohtainen huomio ja aito vuorovaikutus osatyökykyiseltä työntekijältä saattaa houkutella asiakasta enemmän kuin etukäteen ohjelmoitu puhe robotilta.

Tästä tutkimuksesta voi olla hyötyä kaupan alan lisäksi myös majoitus- ja ravitsemisalalle sekä kiinteistöpalvelualalle, sillä teoreettisessa viitekehyksessä on tarkasteltu myös kyseisten alojen näkymiä. Lisäksi majoitus- ja ravitsemisalalle sekä kiinteistöpalvelualalle saattaa olla mahdollista päästä töihin ilman muodollista koulutusta. Osatyökykyinen, joka ei voi enää työskennellä ”omalla” palvelualallaan, saattaa löytää nopeastikin töitä näiltä edellä mainituilta palvelualoilta.

Myös opetusala voi hyötyä tästä tutkimuksesta, sillä se lisää ymmärrystä liiketalouden opiskelijoiden työssäoppimismahdollisuuksia ja tulevia työpaikkoja kohtaan. Opettajien ja ohjaajien lisäksi opinto-ohjaajan on hyödyllistä tietää miten päivittäistavarakauppa pystyy työllistämään esimerkiksi selkävaivoista tai masennuksesta kärsivän.

Haastateltavani edustivat S-ryhmän työnantajia. Jatkotutkimuksen kohteeksi ehdotan toista tai useampaa kaupan alan toimijaa. K-ryhmä on kauppiasvetoinen, joten voisi tutkia eroaako K-ryhmässä osatyökykyisten työllistämismahdollisuus S-ryhmään verrattuna.

Tutkimukseni keskittyi työnantaja näkökulmaan. Ehdotan jatkotutkimukseksi työntekijän näkökulman tutkimista: Miten osatyökykyiset työntekijät kokevat saavansa työpaikkoja? Miten heidän työkykynsä kohtaa tarjotut työtehtävät?

Asplundin ja Koistisen (2014, 95) mukaan henkilöä voidaan pitää periaatteessa osatyökykyisenä vain siihen asti, kunnes löytyy hänen osatyökykyään vastaava työ. Ideaalitilanteessa kaikille osatyökykyisille löydettäisiin heidän osatyökykyään vastaava työ. Nevala ja Vuorento (2015, 21) visioivat käsitteen osatyökykyinen olevan tarpeeton vuonna 2020. Heidän mukaansa työelämä olisi tasa-arvoista, esteetöntä ja monimuotoista. Nähtäväksi jää toteutuuko tämä visio päivittäistavarakaupassa.

Lähteet

Aaltio, I. & Puusa, A. 2011. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), 153-165.

Alasuutari, P. 2001. Johdatus yhteiskuntatutkimukseen. Helsinki: Gaudeamus.

Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. 4.uudistettu painos. Tampere: Vastapaino.

Ala-Kauhaluoma, M., Kesä, M., Lehikoinen, T., Pitkänen, S. ja Ylikojola, P. 2017. Osatyökykyisistä osaavaa työvoimaa osatyökykyisten työvoiman kysyntää ja sen kehittämistä koskeva tutkimus. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu 42/2017 verkkojulkaisu. Viitattu 19.4.2018.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160229/TEMjul_42_2017_verkkojulkaisu.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Alkoholilain kokonaisuudistus. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 8.3.2018.

<http://stm.fi/alkoholilain-kokonaisuudistus>

Ammattibarometri: työllistymisen näkymät eri ammateissa. N.d. Työ- ja elinkeinoministeri. Viitattu 25.10.2017.

<https://www.ammattibarometri.fi/kartta2.asp?vuosi=17i&ammattikoodi=5223&kieli=fi>.

Ammattibarometri: työvoimapula laajenee uusiin ammatteihin. N.d. Työ- ja elinkeinoministeri. Tiedote 29.3.2017. Viitattu 29.3.2017. http://tem.fi/artikkeli/-/asset_publisher/ammattibarometri-tyovoimapula-laajenee-uusiin-ammatteihin

Anttila, P. 2007. Realistinen evaluaatio ja tuloksellinen kehittämistyö. Hamina: AKATIIMI.

Asplund, R. & Koistinen, P. 2014. Onko työmarkkinoilla tilaa kaikille? Katsaus erityisryhmiin kohdistetun politiikan tuloksiin ja haasteisiin. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Työ ja yrittäjyys 22/2014. Viitattu 9.4.2018.

<https://tem.fi/documents/1410877/2859687/Onko+tyomarkkinoilla+tilaa+kaikille+16062014.pdf>

Tuotannot ja investoinnit. N.d. Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 22.3.2017.

<https://ek.fi/mita-teemme/talous/perustietoja-suomen-taloudesta/3998-2/>

Colliander, A., Ruoppila, I. & Härkönen, L-K. 2009. Yksilöllisyys sallittu: moninaisuus voimaksi työpaikalla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen. N.d. Verkkoyhteistyö Valtioneuvoston sivulta. Viitattu 8.3.2018. <http://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/digitalisaatio>

Ennakkoarvioita alkoholilain uudistuksen vaikutuksista. N.d. Artikkeliterveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivulta. Viitattu 8.3.2018. <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/alkoholi/alkoholipolitiikka/lait-ja-linjaukset/ennakkoarvioita-alkoholilain-uudistuksen-vaikutuksista>

- Ford, M. 2015. The rise of the robots. Technology and the Threat of Mass Unemployment. Oneworld Publications.
- Grewal, D., Roggeveen, A.L. & Nordfält, J. 2016. The Future of Retailing. Journal of retailing 93:1, 1-6.
- Helkkula, K. N.d. Vates-säätiö vie työpaikoille monimuotoisen työyhteisön viestiä. Viitattu 11.4.2018. <http://www.ortonpro.fi/vates-saatio-vie-tyopaikoille-monimuotoisen-tyoyhteison-viestia/>
- Hiltunen, E. & Hiltunen, K. 2014. Teknoelämää 2035 Miten teknologia muuttaa tulevaisuuttamme. Helsinki: Talentum.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Honkatukia, J., Tamminen, S. & Ahokas, J. 2014. Suomi on jo palvelutalous. Viitattu 1.11.2018. VATT Policy Brief 1-2014. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/148949/vatt_policybrief_12014.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ikkala, M. 2017. Yhteiskunta maksaa palkanjatkeet. PAM-lehti 10.3.2017, 29.
- Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. 2011. Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Joutsenvirta, M., Järvensivu, T. & Järvensivu, P. 2011. Epilogi: Hyvinvointia lisäävä liiketoiminta kasvuttomassa yhteiskunnassa. Teoksessa Vastuullinen liiketoiminta kansainvälisessä maailmassa. Joutsenvirta, M., Halme, M., Jalas, M. & Mäkinen, J. (toim.), 343 – 360.
- Kaseva, H. 2018. Työllisyyden trendikasvu kiihtyi viime vuonna. N.d. Artikkelit Etlan sivustolta. Viitattu 22.3.2018. <https://www.suhdanne.fi/kotimainen-talous/tuotanto-ja-tyollisyys/tyollisyys/tyollisyyden-trendikasvu-kiihtyi-viime-vuonna/>
- Kauhanen, M. 2016. Osa-aikatyö yksityisillä palvelualoilla. Helsinki: Palkansaajien tutkimuslaitos. Viitattu 8.3.2018. http://www.labour.fi/?wpfb_dl=4437.
- Kaupan aukioloajat. N.d. Päivittäistavarakauppa ry. Viitattu 6.3.2017. <http://www.pty.fi/kaupan-toiminta/aukioloajat/kaupan-aukioloajat-2016/>.
- Kaupan liitto mukana kansallisessa Sitoumus 2050 -hankkeessa. N.d. Artikkelit kauppa.fi sivustolta. Viitattu 30.4.2018. http://kauppa.fi/tietoa_kaupasta/vastuullisuus/sitoumus_2050
- Kaupan rakennemuutos kasvatti myymäläkokoja. N.d. Päivittäistavarakauppa ry. <http://www.pty.fi/kaupan-toiminta/paivittaeistavaramarkkinat-suomessa/kaupan-rakennemuutos/>. Viitattu 6.3.2017.
- Kautto, M., Lindblom, A. & Mitronen, L. 2008. Kaupan liiketoimintaosaaminen. Helsinki: Talentum Media.
- Kela. 2018. Sähköpostiviesti 17.4.2018.

Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus. N.d. Tiedote kestavakehitys.fi -verkkosivustolta. Viitattu 13.4.2018. <http://kestavakehitys.fi/documents/2167391/2186383/FINAL+Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016.pdf/d2d827e7-033a-4d2b-9239-aed6605a12c4/FINAL+Kest%C3%A4v%C3%A4n+kehityksen+yhteiskuntasitoumus+20+4+2016.pdf.pdf>

Koskenvuo, K. 2017. Yhä useampi nuori päätyy työkyvyttömyyseläkkeelle. Kelan tutkimusblogi. Viitattu 7.5.2018. <http://blogi.kansanelakelaitos.fi/arkisto/4129>

Koskenvuo, K. & Hiilamo, H. 2017. Osallistumistulo voi ehkäistä nuorten syrjäytymistä työelämästä. Verkkoartikkeli Sosiaalivakuutus.fi-sivustolta. Viitattu 13.4.2018. <https://sosiaalivakuutus.fi/osallistumistulo-voi-ehkaista-nuorten-syrjaytymista/>

Kotakorpi, S. 2017. Päivittäistavarakauppa verkkojulkaisu. Viitattu 6.3.2018. https://www.pty.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkaisut/Vuosijulkaisut/FI_2017_vuosijulkaisu.pdf

Kuluttajapalveluiden arvostus on teollisuutta huonompi – vielä toistaiseksi. 2017. Artikkelikäuppa.fi sivustolta. Viitattu 5.3.2018. http://kauppa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kuluttajapalveluiden_arvostus_on_teollisuutta_huonompi_vielae_toistaiseksi_26260

Kurjenoja, J. 2017. Kaupan alan näkymät 2017 -2018. Joitakin poimintoja ennusteesta. Saatavilla Kaupan liiton jäsenyritysten Kauppa.fi:n jäsensivujen Tutkimuksia ja tilastoja -osiosta. Viitattu 7.4.2017.

[Kauppa.fi/content/.../Tiivistelmä%20Kaupan%20näkyistä%202017_2018%20I.pdf](http://kauppa.fi/content/.../Tiivistelmä%20Kaupan%20näkyistä%202017_2018%20I.pdf)

Kaupan näkymät: Kauppa kasvaa, mutta työllisyys pienenee. 2018. Viitattu 15.4.2018. Artikkelikäuppa.fi sivustolta. http://kauppa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kaupan_naekymaet_kauppa_kasvaa_mutta_tyoyllisyys_pienenee_26438

L 3.4.1987/380. Vammaisen henkilö. Viitattu 17.11.2017. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380#P2>

Lehikoinen, R. ja Sinivuori, S. 2014. Tulevaisuus suosii rohkeaa – johtamista. Saarijärvi: Suomen liikekirjat.

Martela, F. & Jarenko, K. 2015. Draivi. Alma Talent.

Mitä on RFID. N.d. Viitattu 7.5.2018. <http://www.rfidlab.fi/rfid-teknologia/mita-on-rfid/>

Nevala, N. & Vuorento, M. 2015. Keinot käyttöön Ohjeita työkyvyn tueksi. Sosiaali- ja terveysministeriön opas

Nieminen, S. 2016. Hyvä hankinta – parempi bisnes. Helsinki: Talentum.

Oppisopimusopiskelijan palkkaaminen helpommaksi. 2018. Artikkelikeskusliiton sivustolta. Viitattu 2.5.2018. <https://ek.fi/ajankohtaista/hyotytyttoa-yriyksille/2018/04/13/oppisopimusopiskelijan-palkkaaminen-helpommaksi/>

Osatyökykyisille tie työelämäään. N.d. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 9.12.2017. <http://stm.fi/hankkeet/osatyokykyisyys>

- Paanetoja, J. 2016. Käsitteet ja termit. Teoksessa Paanetoja, J., Kröger, T. & Östman, P. 2016. Osatyökyinen työntekijä vastauksia käytännön kysymyksiin. Helsinki: Helsingin Kamari Oy, 25 – 26.
- Paanetoja, J. 2016. Miten osakykyisyys eroaa vajaakuntoisuudesta ja vammaisuudesta. Teoksessa Paanetoja, J., Kröger, T. & Östman, P. 2016.
- Pulka, V-V. 2017. Riittääkö digitaaliloudenssa työtä ja toimeentuloa. Teoksessa Uusi työväli työ ja yrittäjyys prekarisoituvassa palkkayhteiskunnassa. Nuutinen V. (toim.) Helsinki: Into kustannus, 13-53.
- Puusa, A. 2011. Haastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä. Teoksessa. Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), 73-87.
- Puusa, A. 2011. Laadullisen aineiston analysointi. Teoksessa. Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), 114-125.
- Puusa, A. & Juuti, P. 2011. Mitä laadullinen tutkimus on? Teoksessa. Menetelmäviidakon raivaajat – perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Puusa, A. & Juuti, P. (toim.), 47-57.
- Päivittäistavaroiden verkkokauppa Ekamarket.com toimittaa koko Suomeen. 2017. Lehdistö tiedote. Viitattu 13.4.2018. <https://www.epressi.com/tiedotteet/kauppa/paivittaistavaroiden-verkkokauppa-ekamarket.com-toimittaa-koko-suomeen.html>
- Päivittäistavarakauppa on vastuullinen ikärajavalettavien tuotteiden myyjä. N.d. Viitattu 20.3.2018. <https://www.ptv.fi/ikarajavallonta/>
- Päivittäiskaupan tilastot. N.d. Viitattu 6.4.2018. <https://www.ptv.fi/julkaisut/tilastot/>
- Päivittäistavarakauppa vireimmillään sitten talouskriisin puhkeamisen. Nielsen. 2017. Viitattu 29.3.2017. <http://www.nielsen.com/fi/fi/press-room/2017/paivittaistavarakauppa-vireimmillaeen-sitten-talouskriisin-pu.html>
- Pääluokat – Toimialaluokitus 2008. N.d. Viitattu 11.1.2017. <https://www.stat.fi/meta/luokitukset/toimiala/001-2008/471.html>
- Rauhala, M. 2011. Osta oikein ansaitse enemmän. Helsinki: Talentum.
- Rauhala, J. 2017. Päivittäistavarakauppa verkkojulkaisu. Viitattu 6.3.2018. https://www.ptv.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkaisut/Vuosijulkaisut/FI_2017_vuosijulkaisu.pdf
- Rimaila, E. 2017. Kilpailu asiakkaista kiristyy Itäkeskuksessa. Helsingin sanomat 26.10.2017, Kaupunki A27.
- Saikkonen, L. & Muhjonen, M. 2017. Viitattu 9.4.2018. Työelämän ICT-taidot kaupan alalla. Loppuraportti koulutussosiologian tutkimuskeskus, Turun yliopisto. https://www.researchgate.net/publication/319504221_TYOELAMAN ICT-TAIDOT KAUPAN ALALLA_Loppuraportti

- Sandberg, T. 2010. Minnen menet kauppa?-Suomen päivittäistavarakaupan tulevaisuuden näkymiä 2030. Laurea ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.
- Santasalo, T. ja Koskela, K. 2015. Vähittäiskauppa Suomessa 2015. 7. uudistettu laitos. Helsinki: Tuomas Santasalo Ky.
- Saunders, M., Lewis, P. & Thornhill, A. 2012. Research methods for business students. 6th edition. Harlow: Pearson Education Limited.
- Stoppi ei-oolle – robotti hyllyjen vahtina. 2018. Viitattu 23.3.2018. Artikkelin Patarumpu sivustolta. <https://patarumpu.fi/2018/02/14/stoppi-ei-oolle-robotti-hyllyjen-vahtina/>
- Sustainable brand index official report 2018. N.d. Tilattu ja ladattu 4.5.2018 SB Insigh Storesta.
- Suomalaisista 30 % suhtautuu ruoan ja päivittäistavaroiden verkko-ostamiseen myönteisesti. N.d. Uutiskirje Kantar TNS-sivustolta. Viitattu 18.4.2018. <https://www.tns-gallup.fi/uutiskirje/2017/ruoan-verkko-ostaminen>
- Suomen päivittäistavaramarkkinat. N.d. Päivittäistavarakauppa ry. Viitattu 22.3.2017. <http://www.ptv.fi/kaupan-toiminta/paevittaeistavaramarkkinat-suomessa/>.
- Suomen päivittäistavaramyymälöiden vetovoima vahvaa vuonna 2017. 2018. Viitattu 2.4.2018. Artikkelin Nielsen.com sivustolta. <http://www.nielsen.com/fi/fi/press-room/2018/the-appeal-of-large-grocery-stores-will-be-strong-in-2017.html>
- Suomen talouden palveluvaltaistuminen jatkuu tulevina vuosina. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Tiedote. Viitattu 28.3.2017. 2014.) http://vatt.fi/artikkeli/-/asset_publisher/suomen-talouden-palveluvaltaistuminen-jatkuu-tulevina-vuosina
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Kansainvälinen hintavertailu [verkkójulkaisu]. 2015. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu: 22.3.2017. http://www.stat.fi/til/kvhv/2015/kvhv_2015_2016-06-15_tie_001_fi.html
- Taipale-Lehto, U. 2016. Vähittäiskaupan osaamistarveraportti. Opetushallitus. Raportit ja selvitykset 2016:1.
- Tanner, N. 2017. Mulle, mulle ja sosiaaliluukulle. Palvelualojen ammattiliitto PAM. Julkaisuja 1/2017.
- Tavaroiden verkkokauppa kasvaa taantumasta huolimatta. Kauppa.fi. Viitattu 22.3.2017. <http://kauppa.fi/ajankohtaista/tiedotteet/tavaroiden-verkkokauppa-kasvaa-taantumasta-huolimatta-24784>
- Tilastokeskuksen sijoittumispalvelu. Chat-viesti 10.11.2017.
- Tuotannot ja investoinnit. N.d. Elinkeinoelämän keskusliitto. Viitattu 22.3.2018. <https://ek.fi/mita-teeimme/talous/perustietoja-suomen-taloudesta/3998-2/>
- Tutkimus: Päivittäistavarakauppa yksityisen sektorin vastuullisin toimiala. 2018. Tiedote Päivittäistavarakauppa ry:n verkkosivustolta. Viitattu 12.4.2018. <https://www.ptv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/uutinen/article/tutkimus-paevittaeistavara-kauppa-yksityisen-sektorin-vastuullisin-toimiala/>

Työpaikalla tapahtuva oppiminen. N.d. Artikkelit opetus- ja kulttuuriministeriön sivustolta. Viitattu 5.5.2018. <http://minedu.fi/tyopaikalla-oppiminen>

Österlund, Rikberg & Ketola. 2017. Hävikin hallinnan tehostaminen päivittäistavara-kaupan myymälöissä. Verkkojulkaisu 01/2017. Viitattu 7.5.2018. https://www.pt.y.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Julkaisut/Muut_julkaisut/Havikinhallinnan_tehostaminen_pt_kaupassa_2017.pdf

Liitteet

Liite 1. Kaima-robotin infotaulu

